

Sadržaj

1. UVOD 2. POVIJESNI PREGLED

- 2.1. Topografski smještaj i karakteristike
- 2.2 Porijeklo naziva
- 2.3. Povijesni razvoj, kulturno-povijesne odlike prostora

3. PRAVNA ZAŠTITA / Popis dobara kulturne baštine 4. OSNOVNE KARAKTERISTIKE I VALORIZACIJA PROSTORA / KATALOG ZAŠTIĆENIH I EVIDENTIRANIH KULTURNIH DOBARA

- 4.1. Graditeljska baština
- 4.2. Arheološka nalazišta

5. REŽIMI ZAŠTITE PROSTORA

- 5.1. Graditeljsko nasljeđe
- 5.2. Arheološki lokaliteti

POPIS LITERATURE

Suradnici konzultanti:

mr. sci. Patricija Veramenta - Paviša,
prof. pov. umj.
Domagoj Perkić, dipl. arheolog
Zvjezdana Tolja, dipl. ing. arh.

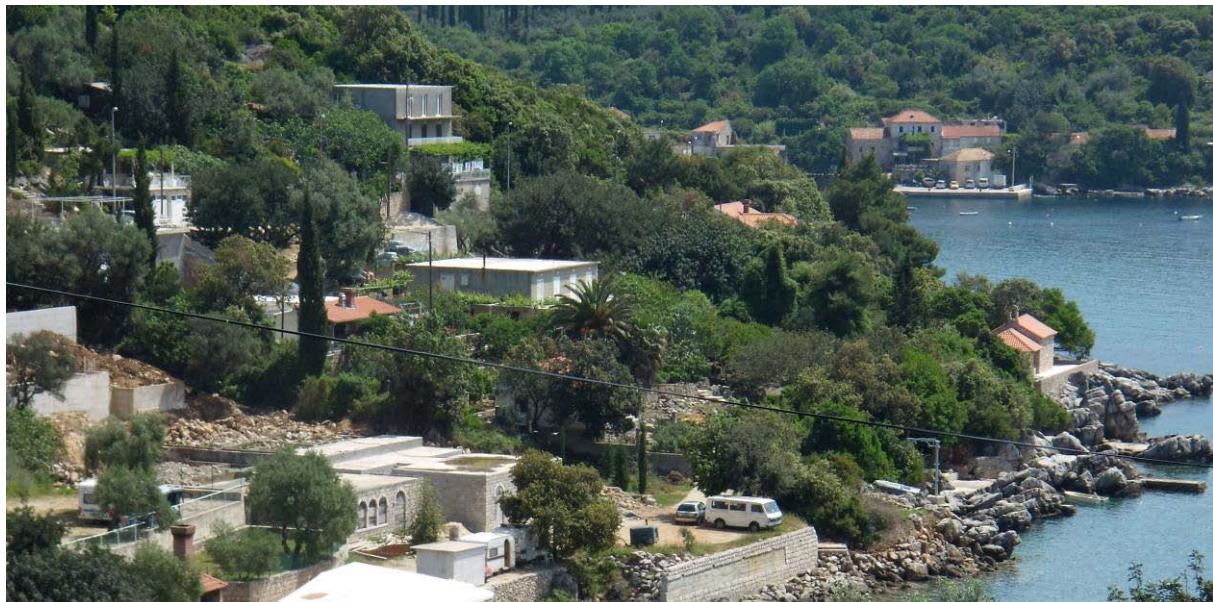
Dubrovnik • travanj 2010.

1. UVOD

Konzervatorska dokumentacija bitan je dio i jedan od baznih čimbenika pri izradi prostorno-planske dokumentacije pošto donosi odrednice kulturno-povijesnih karakteristika prostora koji se urbanistički obrađuje. Upravo ta kulturno-povijesna karakteristika jedan je od identiteta koji često snažno obilježava prostor, ukazuje na civilizacijski razvoj raznih gradacija te ostavlja trajni biljeg stanovnika koji su obitavali u određenom prostoru kroz povijest. Stoga je cijelokupni kulturno-povijesni element prostora nužno potrebno prepoznati, valorizirati te sačuvati kao jednu od karika u dugom nizu prostornog razvoja. Odnosi se to ne samo na izgradnju i arhitektonsko oblikovanje već i na prirodni okoliš koji je ljudskim djelovanjem najčešće pretvoren u kulturni krajolik. Uspostavom mreže puteva te hortikulturnim uređenjem, u pravilu terasastog oblikovanja s pomno izgrađenim podzidima u suhozidu i s nasadima raznovrsnog mediteranskog bilja, prirodni prostor se pripitomio i vizualno omekšao te postao okvir naselja, znatno pridonoseći njegovom identitetu i karakteru.

Bitnu sastavnicu tvori i pravni aspekt očuvanja povijesne baštine - kulturnih dobara determiniran Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara («Narodne novine» 69/99) kao i Pravilnikom o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske («Narodne novine» 37/01). Temeljem istih utvrđena kulturna dobra upisuju se u Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara, Listu zaštićenih kulturnih dobara, Listu kulturnih dobara od nacionalnog značaja i Listu dobara od lokalnog značenja.

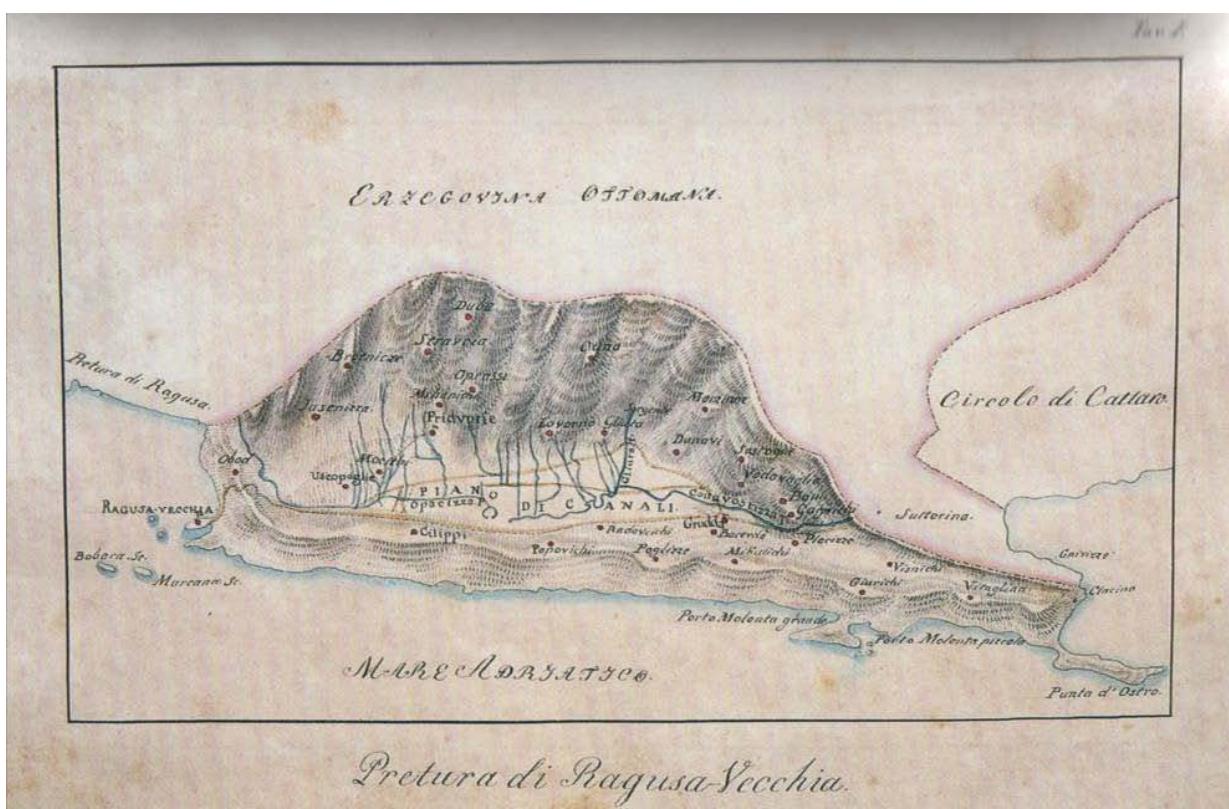
Prostor Molunta već je jednom bio urbanistički obrađen i determiniran prostorno-planskom dokumentacijom – PUP MOLUNAT, 1975. (Sl. glasnik općine Dubrovnik br. 10/75). Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode – Dubrovnik izradio je tada konzervatorsku dokumentaciju kojom su podstrti generalni povijesni podaci o prostoru i kulturno-povijesnim spomenicima, određene arheološke zone i prezentirani rezultati arheoloških istraživanja na Metalama i Mirinama, obrađene zidine Molunta te popisana i opisana šezdesetdva postojeća objekata. Za sedam od njih utvrđeno je da predstavljaju arhitekturu karakterističnu za lokalno područje, dok je preostalih pedesetpet okarakterizirano kao gradnja bez kvalitete. Četiri objekta bila su predviđena za rušenje.

2. POVIJESNI PREGLED

2.1. Topografski smještaj i karakteristike

Molunat se smjestio na jugoistočnom obalnom dijelu Konavala, udaljenom od Dubrovnika 18 nautičkih milja, tvoreći gotovo sam njihov kraj na primorskom dijelu, pošto se u neposrednoj blizini nalazi Prevlaka, Punta Oštro i granica s Republikom Crnom Gorom. Osim Cavtata jedino je konavosko naselje smješteno na samoj morskoj obali. U usporedbi s cjelokupnom obalom Konavala koju karakteriziraju «Konavoske stijene», visoke nepristupačne litice koje se strmo obrušavaju u more (klifovi) i gotovo pravolinijski pružaju prema jugoistoku, obala Molunta krajnje je razvedena i time ga čini jedinstvenim na konavoskom području.

Lorenzo Vitelleschi, Topografska karta cavatske preture

Naime, Molunat determinira poveći poluotok, smijera pružanja sjeveroistok-sjeverozapad, zvan Molunat, koji se u povijesti nazivao Crnagora po izrazitoj obraslosti gustom makijom koja i danas određuje njegov tamni kolorit. Poluotok je prevlakom (Metale) spojen s kopnom a na svojim krajevima tvori zaljeve. Sjeveroistočni zaljev, zvan Gornja vala ili Mali Molunat¹, znatno je prostraniji, dublji i artikuliran dvijema uvalama koje u dnu završavaju pjeskovitom obalom. Na tim predjelima i obližnje padine terena izložene suncu blago se spuštaju prema moru tvoreći većim dijelom zaravni koje su omogućavale poljoprivrednu i hortikulturnu obradu. Ovaj zaljev s južne strane štite i gotovo zatvaraju dva otočića Molunat ili Veliki Školj te Supetić odnosno Mali Školj. Sjeverozapadni dio ovog zaljeva bio je dobro zaklonište brodovima u slučaju jakog Lebiča, Pulenta i Tramuntane tj. nevremena iz jugozapadnog i sjeverozapadnog segmenta. Sjeverozapadni zaljev, zvan Donja vala ili Veliki Molunat, površinom je znatno manji i jednostavnijeg oblikovanja ali je zato razina mora u njemu znatno dublja te predstavlja vrlo dobro sidrište u slučaju Bure, Levanta i Šiloka tj. nevremena iz sjeveroistočnog, istočnog i južnog segmenta. Njegove obale obrasle makijom strmije se spuštaju do mora.

¹ Topografska karta, Državna geodetska uprava, 1997.

Moluntski zaljevi ujedno predstavljaju jedinu luku i zaklonište na prostoru između Boke kotorske i Cavtata što je u povijesti novog vijeka itekako imalo utjecaja na taj predio.

Naselje Molunat svoju prvu jezgru ruralnog karaktera formiralo je vrlo kasno, u zadnjim godinama 19. stoljeća, na samoj prevlaci poluotoka zvanog Metale, uza povijesni zid kojeg je Dubrovačka republika u 16. st. tu sagradila. Tijekom 20. stoljeća naselje se pomalo širi isključivo uz obalu prema sjeveroistoku, u rahloj izgradnji, pa tako u tom dijelu uz Metale dobija i drugo središte uz tzv. Austrijsku rivu. Većina prvotnih krajnje jednostavnih i izgledom tradicionalnih kuća danas je promijenila svoje oblikovanje prilagodivši ga suvremenom načinu života i turizmu, dominantnoj djelatnosti koja naselju omogućava prosperitet; razvoj i napredak.

2.2. Porijeklo naziva

Sam naziv današnjeg naselja Molunat i naziv istoimenog otočića ispred njega hrvatski je oblik nastao od ilirskog imena *Maluntum*, jer sadrži čest ilirski korijen *ma* - l u značenju brdo, kao u albanskom (Mal-ezi = Crna gora). Javlja se u ilirskim toponimima *Malontum*, *Maleventum*, *Malontina*, *Dimallum*, pa u imenu Malutin Do nastalo od Malunta u Crnoj Gori. Prema drugim autorima svoje porijeklo prvenstveno vuče iz grčkog korijena (*molos* = privezište,luka) ali i romanskog (*molina*) i ilirskog (*maluntum* = hljebu sličan)². U izvorima najranije se spominje 1167., kao Malonta, zatim Molunta 1253., Malont 1345, u latinskom Malontum i Maluntum.

Pod imenom Molunat u dubrovačko vrijeme podrazumijevao se samo otočić Molunat pred lukom Mali Molunat, dok se poluotok koji je između luke V. i M. Molunta nazivao Crna Gora.

2.3. Povijesni razvoj, kulturno-povijesne odlike prostora

S obzirom na uski i ograničeni prostor obuhvata UPU-a Molunat, povijesni pregled predmetnog prostora moguće je prikazati jedino u kontekstu povijesnog razvoja cijelokupnih Konavala, s posebnim naglaskom na područja današnjeg naselja Molunat i njegove neposredne okoline.

Konavle obuhvačaju zemljopisno zaokruženi i prirodno dosta izdvojeni, izduženi, krajnji dio Hrvatske, od granice Plata u Župi Dubrovačkoj na zapadu, do rta Oštros na Prevaci na jugoistoku, i od mora na jugu do granice s Bosnom i Hercegovinom na sjeveru. Uzdužno se dijele na tri izdvojena predjela: dva pokrajnja, krševita i brdovita, odnosno tzv. Gornja i Donja Banda, dok je treći dio Konavosko polje koje se smjestilo između. U administrativnom smislu Konavle obuhvačaju naselja: Brotnice, Cavtat, Čilipi, Drvenik, Duba Konavoska, Dubravka, Dunave, Đurinići, Gabrili, Gruda, Jasenica, Komaji, Kuna Konavoska, Ljuta, Lovorno, Mihanići, Mikulići, Močići, Molunat, Palje Brdo, Pločice, Poljice, Popovići, Pridvorje, Radovčići, Stravča, Šilješki, Uskoplje, Vitaljina, Vodovađa, Zastolje i Zvekovica.

Konavle su bogate prirodnim izvorima vode kao i podzemnim vodama, što je oduvijek osiguravalo plodnost ovog polja. Zbog krševitog vapnenačkog sastava brdovitih predjela Konavle obiluju i brojnim jamama i pećinama. Prema tome, sam položaj, konfiguracija terena i prirodna bogatstva nosila su i brojne uvjete za naseljenost ovih krajeva od prapovijesti do danas, što je i arheološki potvrđeno, ali ne u dovoljnoj mjeri.

O samom porijeklu imena Konavle vodile su se mnoge rasprave, ali danas je opće prihvaćeno mišljenje da ime dolazi od latinske riječi "cannabula" u značenju odvodni kanal ili iz naziva rimskog vodovoda "canales", koji se pružao od sela Vodovađa u Gornjoj Bandi do Cavtata.³ Međutim postoji i mišljenje o ilirskom porijeklu imena na osnovi korijena "can", koje se javlja u ilirskim jezičnim ostacima npr. Candavia, Candabia i sl. što se javlja u izvorima, a označava planinu i mjesto između Ohridskog jezera i rijeke Devol u Albaniji, a u današnjem albanskom izgovoru glasi Kunavla, što se može povezati sa imenom Konavala.

² Turistička monografija ČILIPI-KONAVLE, tekst Marija Novaković i Pero Novaković, Zagreb 1990., str. 87

Lukša Beritić, Molunat –utvrde i regulacioni plan iz druge polovine XVI.stoljeća, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji br. 14, Split 1964., str. 54

Josip Lučić-Stjepo Obad: Konavoska Prevlasta, Dubrovnik 1994., str. 57-58

³ P. Skok, 1934, str. 113 i 203; F. Šišić, 1962, str. 478; G. Novak, 1966, str. 56-60; J. Vukmanović, 1980, str. 4-5

Nedovoljna istraženost onemogućava nas u iznošenju kontinuiranog vremenskog slijeda od najstarijih prapovijesnih do suvremenih razdoblja. Ovo područje oduvijek je bilo na kulturnoj, političkoj i administrativnoj razmeđi. Osim toga, povoljne prirodne komunikacije, kako priobalne, tako i kopnene prema unutrašnjosti, pogodovalle su ranom nastavanju ovih krajeva. Takve prirodne komunikacije vjerojatno su korištene već od prapovijesti, a manje ili više prilagođene su kasnijim rimskim cestama koje su bile osnova rimskog osvajanja, održavanja pod kontrolom pokorenih plemena i raznog transporta. Također i mnoge srednjovjekovne ceste koriste postojeće prirodne, odnosno prapovijesne i antičke komunikacije.

Prapovijest

Razdoblje starijeg kamenog doba (paleolitika) na ovim prostorima gotovo je u potpunosti nepoznato, što je vjerojatno posljedica slabe istraženosti, a ne stvarnog stanja. Zastupljeno je jedino pojedinačnim nalazima jednog kremenog strugala i jednog strugala – šiljka, oba iz Pridvorja u Konavlima.

Mlađe kamoно doba (neolitik) također je zastupljeno isključivo pojedinačnim nalazima: Drvenik kamena sjekira.

Slična situacija je i s bakrenodobnim razdobljem (eneolitik) gdje imamo pojedinačne nalaze jezičastih probušenih sjekira iz Pridvorja, Čilipa, Moćića i Katina Dola.

Kasnija prapovijesna razdoblja (brončano i željezno doba) predstavljena su brojnim lokalitetima i tada već možemo lučiti pojedina etnički diferencirana ilirska plemena. Glavno obilježje ovih razdoblja su gradinska naselja i gomile koja se zastupljene u velikom broju. Gotovo da nema naselja gdje nema prapovijesne gradine i pripadajućih gomila koje se nalaze uglavnom iznad polja i uz komunikacije. Prema sadašnjem stanju istraživanja u Konavlima je ustanovljeno oko 54 gradine u 26 mjesta i oko 170-180 gomila u 28 mjesta i na oko 115 položaja. Taj broj je zasigurno i veći, jer to područje nije u cijelini istraženo.

Na području Molunta i njegove neposredne okolice nalaze se prapovijesna gradinska naselja: Gradac u Mikulićima i gradina u Moluntu iznad Metala.

Funkcije gradinskih lokaliteta u prapovijesti bile su različite. Sigurno je da nisu svi bili naseobinskog karaktera, a i među takvima treba razlikovati stalna i povremena ili sezonska naselja. To se može zaključiti na osnovi materijala koji je tu pronađen, prema deblijini kulturnog sloja, samom položaju, veličini i drugim karakteristikama naselja. Neke su od gradina mogle imati samo funkciju utvrde u okviru nekog većeg, a neke su imale funkciju osmatračnica.

Što se tiče samih položaja gradina, oni donekle variraju, ali se mogu ustanoviti i određena pravila u smještaju. Uglavnom se radi o blažim uzvišenjima, odnosno brdskim kosama u okviru nekog većeg brdskog lanca, s istaknutim položajem u prostoru, dobrom preglednošću, lako branjivim prostorima, a važna je i blizina obradivih površina, vode, osunčanost i sl. To naravno važi za gradine naseobinskog karaktera, dok je za ostale glavni faktor strateška važnost (utvrde, osmatračnice). Udaljenost među pojedinim gradinama varira, ali najčešće je to 1,5-3 km, a i inače je moguća vizualna komunikacija između udaljenijih gradina. Osim vizualne izuzetno je važna i prometna komunikacija među pojedinim gradinama, a i šire, odnosno između različitih regionalnih prostora, kako između unutrašnjosti i primorja, tako i između možda različitih plemenskih organizacija. Upravo ove gradine u Konavlima odlikuju se izuzetno važnim prometnim položajima i često se nalaze uz prirodne komunikacije prema unutrašnjosti. Ekonomija stanovništva ovog područja ne razlikuje se od ostalih prostora ovog vremena i uglavnom je uvjetovana položajem naselja i obratno. Glavne grane privrede su stočarstvo i poljoprivreda, dok se jedino Cavtat isticao i svojom trgovačkom važnošću što je zacijelo i pridonijelo da se on razvije u glavno središte ovog područja.

Kamene gomile u okolini Molunta nalazimo na sljedećim lokalitetima: u Mikulićima kod crkve sv. Đurđa, na položaju Resnica, gomila Graci; u Đurinićima gomila na glavici sjeverno od škole i gomila kod škole; na području uz Đurinića gomile na Resnici, Dubravici, Lugu i Križu.

Pokapanje u gomilama bio je dominantan ali ne i isključiv običaj pokopavanja. U arheološkom kontekstu kamene gomile uglavnom predstavljaju prapovijesne grobne spomenike stanovnika koji su

živjeli na ovim prostorima od vremena kasnog bakrenog, kroz cijelo brončano i željezno doba, odnosno od 2300. pr. Kr. do vremena rimskog osvajanja (što bi u slučaju južnodalmatinskog prostora bilo 1. st. pr. Kr.). Za razdoblje kasnog brončanog i željeznog doba možemo govoriti o ilirskom stanovništvu u ovim krajevima, no za ranija razdoblja nije definirana etnička pripadnost. No upravo zbog kontinuiteta sahranjivanja u gomilama može se pretpostaviti kako je i u ranijim razdobljima riječ o nekom predilirskom – protoilirskom stanovništvu, te da nije bilo nekih većih migracija stanovništva u zadnja dva tisućljeća prije Krista. Broj ukopa unutar gomila varira. Ponekad je cijela gomila sagrađena samo za jednu osobu, dok ih je u nekim slučajevima i više (7 – 8 grobova). Očigledno se nisu svi stanovnici sahranjivali pod gomilama nego samo oni koji su se isticali kroz duhovne ili socijalne sfere prapovijesnog života (šamani, poglavari i sl.). Poznati su sporadični primjeri ukopavanja pod gomilama i u doba antike, vjerojatno autohtonog stanovništva koje je poprimilo rimsku civilizaciju ali je zadržalo stariju tradiciju sahranjivanja. Nešto češće se sahranjuje u gomilama kroz kasni srednji vijek (9. – 15. st. posl. Kr.), no u pravilu se ukapa u postojeće prapovijesne gomile, te se kod istraživanja prapovijesni i srednjovjekovni grobovi razlikuju samo po prilozima koji se pronađu unutar groba. Inače se po površini cijele gomile i među kamenjem nalaze ulomci keramičkih posuda kao posljedica grobnog rituala razbijanja posuda prilikom ukopa.

Kamene gomile, osim kao groblja, ponekad predstavljaju dio fortifikacijskih sistema obzidanih prapovijesnih naselja (ostaci utvrda i osmatračnica) i ritualnih prostora, što je opet moguće utvrditi na osnovu iskopavanja, ali i položaju u odnosu na gradinsko naselje. Na primjer gomile kao groblja nikada nisu u okviru naselja (eventualno na samom rubu uz prilazni put gdje duhovi predaka čuvaju ulaz u naselje), a ako su na vrhu brda, daleko od naselja, puta ili polja vjerojatno su osmatračnice.

Položaj kamenih gomila u prostoru, ako je riječ o prapovijesnim grobljima, uvijek je pomno biran. Naime, one se u pravilu nalaze neposredno iznad plodnih polja, uz komunikacije i po vrhovima brda. Smještaj iznad polja je u funkciji zaštite polja, označavanja zaposjednutog teritorija, simboličkog prisvajanja prirode ili sl. Gomile iznad plodnih polja ujedno su i posljedica vjerovanja u pretke i rituala plodnosti, u jednoj poljodjelskoj zajednici koja je temeljena na privređivanju hrane za opstanak. Gomile uz komunikacije su u funkciji kultne zaštite komunikacije gdje duše predaka čuvaju i nadziru puteve što je prisutno i u mikenskoj, grčkoj i rimskoj civilizaciji. Kod gomila na vrhu brda, osim mogućih osmatračnica, može se pretpostaviti i kult sunca kao izvora života što je prisutno u gotovo svim stariim svjetskim civilizacijama.

Što se tiče etnika koji je nastavao ova područja, u povijesnim izvorima i literaturi uglavnom se spominju Plerejci i Ardijejci. Početkom 4. st. pr. Kr. iz unutrašnjosti se dolinom Neretve spušta pleme Ardijejaca, da bi se nakon toga opet vratili natrag u unutrašnjost, gdje bivaju poraženi od plemena Autarijata. Stoga se u 3. st. pr. Kr. vraćaju na more i ubrzo osvajaju cijeli priobalni prostor i otoke od lijeve obale Neretve do rijeke Vojuše u Albaniji. Na taj način pod Ardijejce dolazi i predmetno područje današnjih Konavala. Vjerojatno pleme Plereja nije nestalo ili izbjeglo nego je prihvatio ardijejsku vlast, ali u povijesnim izvorima se uvijek spominju samo vladajući političko – vojni sloj.

Pod Ardijejcima se osniva jak savez ilirskih država koji sve više smeta Rimljanim zbog njihova interesa, trgovine i širenja rimskog carstva. Prvi sukobi Rimljana i Ardijejaca događaju se 229 – 228. godine zbog gusarskih napada na rimske trgovce, gdje su Ardijeci pod vodstvom Teute poraženi. Rimljani su iskoristili pobjedu i započinju s osvajanjem Balkanskog poluotoka.

Gotovo dva stoljeća sukoba Rimljana i Ardijejaca završava velikim porazom 167. godine pr. Kr. i konačnim porazom Ardijejaca 135. godine pr. Kr. kada se povlače u unutrašnjost i nestaju s povijesne scene.

Razdoblje antike

Antičko razdoblje hrvatske obale Jadrana počinje grčkom kolonizacijom početkom 4 st. pr. Kr. kada su osnovane prve grčke kolonije. Međutim, na području Konavala takva nalazišta nisu utvrđena. U starijoj literaturi se za Epidaurum držalo kako je riječ o grčkoj koloniji, međutim u novijoj historiografiji takve teze

su odavno odbačene. Arheološki nalazi grčke provenijencije posljedica su isključivo trgovine, a ne postojanja kolonija.

Rimska dominacija i širenja civilizacije u punom smislu riječi, na ovom prostoru započinje u drugoj polovici 2. st. pr. Kr., a najefikasnije sredstvo osvajanja i zadržavanja oslobođenog su rimske ceste. U 1. st. posl. Kr. gradi se tzv. imperijalna cesta od Akvileje, do Salone (Solin) i Narone (Vid kod Metkovića) i dalje prema jugu, tj. prema Scodri (Skadar), Lissusu (Lješ) i Dyrrachiumu (Drač). Međutim, takva glavna rimska cesta ne prolazi ovim područjem, nego ide dublje kroz unutrašnjost, a samo jedan krak se odvaja prema Epidaurumu (Cavtat), odakle se nastavlja prema Resiniumu (Risan), Butui (Budva), Vlciniumu (Ulcinj). Niz autora se bavio ovom tematikom, no manje-više su svi suglasni o postojanju i ubicanju glavne magistralne ceste Narona – Leusinum – Scodra, a na koju se priključivao odvojak Epidaurum – Asamo (kod Trebinja) – Ad Zizio (Ukšići). Ovakva ceste itinerarskog ranga bila je osnovna veza Epidauruma sa zaledem i glavnom prometnicom, a njen pravac možemo pratiti od današnjeg Cavtata prema Obodu, otkud je dalje produžavala na sjever, penjući se povrh naselja Plat na visoravan koja se preko Babine Grede proteže na istok prema Glavskoj. Direktni tragovi ceste na području Cavtata i Župe Dubrovačke, osim pravca, nisu poznati i pitanje je da li su i postojale bankine, popločenje i sl.

U izvorima i kartografskim prikazima (Tabula Peutingeriana) spominje se cesta koja je vodila od Epidauruma prema Resiniumu, Butui i Vlciniumu do Scodre. Nije poznato kuda je točno išla, no kroz Konavle je morala proći (vjerojatno prati trasu rimskog vodovoda).

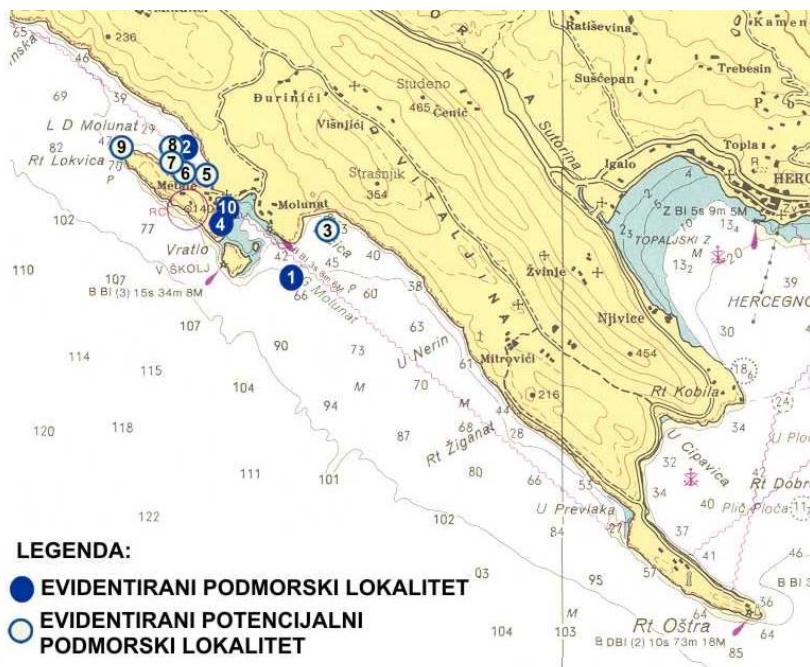
Osim navedene ceste koja je povezivala Epidaurum s glavnom magistralnom, pretpostavlja se još niz komunikacijskih pravaca i cesta od lokalnog značaja. Među njima treba izdvojiti onaj što vodi iz Cavtata do Zvekovice gdje je bila raskrsnica dviju cesta. Sjeverna je vodila Gornjom Bandom i povezivala naselja od Uskoplja do Ljute gdje je završavala na poprečnoj cesti koja je vodila u unutrašnjost. Druga je cesta vodila posred Konavala do Sutorine gdje se spuštala na obalu, a od nje se kod Močića odvajao i južni krak.

Preko Konavala vodilo je nekoliko cesta za koje se sa sigurnošću može reći da predstavljaju stare prometnice, a u prilog ide i raspored gradinskih naselja na njihovom potezu, koja su trajala manje ili više izmijenjena, kroz cijelo rimsko razdoblje.

Osim navedenih ostataka i potencijalnih pravaca rimskih cesta i vodovoda, tragove rimske civilizacije nalazimo na brojnim položajima i područjima. Najistaknutiju i najvažniju ulogu ima antički Epidaurum koji je prvo bio utvrđeno ilirsko naselje, a nakon toga glavno rimsko naselje na ovom području. S pojavom Rimljana na području Epidauruma možemo računati u vrijeme prvog ilirskog rata 229. godine pr. Krista, a pogotovo nakon propasti ilirske države i Gentijeva poraza 167. godine pr. Krista. Tijekom vremena izvorna jezgra Rimljana je porasla do broja koji je bio pouzdan oslonac Cezaru u njegovom sukobu s Pompejom 47. godine pr. Krista, a to je ujedno i prvi spomen Epidaura kao grada koji je pripadao Rimljanim i bio opasan bedemima. Na području današnjeg Cavtata, uključujući oba poluotoka i vale, nađeni su brojni ostaci i tragovi nekadašnjeg rimskog grada.

Pored Epidauruma kao glavnog središta, ostaci manjih villa rustica i drugih zdanja nađeni su na brojnim lokalitetima u Konavlima (Gabrile, Lovorno, Kuna, Ljuta, Gruda, Dubravka, Vodovađa, Sv. Juraj iznad Cavtata, Močići, Čilipi, Popovići, Mikulići, Vitaljina, Molunat i dr.). Brojnost lokaliteta upućuje na gusto naseljenost u rimsko doba, čemu su zasigurno pogodovali povoljan komunikacijski i strateški položaj, ali i brojna prirodna bogatstva kojima ovo područje obiluje.

Među navedenim naseljima posebno se ističe područje Molunta gdje su otkriveni ostaci villa rustice iz 1. st. posl. Kr. i kasnije od koje su preostali ostaci dviju cisterni i zgrada, otkriveno tijekom arheoloških istraživanja 1973. Od nalaza se izdvajaju brojni ulomci keramičkih posuda, numizmatički nalazi, mozaik, te ostaci arhitekture od zgrada i hipokausta. Postojanje takve villa rustice na području Metala posljedica je izuzetno povoljne i zaštićene luke u valama Gornjeg i Donjeg Molunta, a o čemu svjedoče brojni ostaci antičkih i srednjovjekovnih brodoloma u obje vale (oko 10 potencijalnih i utvrđenih lokaliteta). Uvale Molunta jedino su zaklonjeno mjesto od Prevlake do Cavtata.

LEGENDA:

- EVIDENTIRANI PODMORSKI LOKALITET
- EVIDENTIRANI POTENCIJALNI PODMORSKI LOKALITET

1. MOLUNAT, SUPETRIĆ
2. MOLUNAT, UVALA VELIKI MOLUNAT
3. MOLUNAT / LUČICA
4. MOLUNAT / GORNJI MOLUNAT / "MRAMOR"
5. MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / PODMETALE
6. MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / IZMEĐU UVALE PODMETALE I UVALE GODANJ
7. MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / UVALA GODAN
8. MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / SREDINA VALE
9. MOLUNAT / RT LOKVICA
10. MOLUNAT / GORNJI MOLUNAT / "LEUT"

Osim toga i ovdje možemo pratiti uobičajeni obrazac gdje se na uzvisini nalazi prapovijesno gradinsko naselje, a u njegovu podnožju naselje iz rimskog vremena.

Širenje kršćanstva na istočnoj jadranskoj obali ostavlja svoje tragove i na ovom području. Najvjerojatnije, nakon 313. godine posl. Kr., kad je Milanskim ediktom car Konstantin izjednačio kršćanstvo s drugim vjerama, možemo očekivati i prve «prodore» na ove prostore. Prema pisanju Sv. Jeronima 365. godine Sv. Hillarion boravi na području Epidauruma i ubija zmaja Boasa (simbolička pobjeda kršćanstva nad poganskim religijama). U 6. st. posl. Kr. spominje se biskupija u Epidauru, a vjerojatno je postojala već u 5. st. U aktima salonitanskih koncila kroz 6. st. spominju se tri biskupa.

U upravnom uređenju područje današnjih Konavala nakon rimskog osvajanja najprije ulazi u sklop provincije Ilirik, a nakon 10. god. posl. Kr. i podjele na provincije Panoniju i Dalmaciju, spada pod Dalmaciju s centrom u Saloni. Područje rimske provincije Dalmacije bilo je podijeljeno na tri sudbena okruga (*conventus iuridici*): skardonski, salonski i naronski. Prema tome, predmetno područje spada u naronski konvent sa središtem u Naroni. Prilikom nove podjele rimskog carstva za cara Dioklecijana provincija Dalmacija dijeli se na Dalmaciju (centar i dalje u Saloni) i Prevalitanu (centar u Skadru), a ova područja ostaju u okviru Dalmacije koja se prostire sve do današnje Budve. Nakon podjele, za vrijeme cara Teodosija 395. godine, na Zapadno i Istočno rimsko carstvo ostaje u sklopu Zapadnog, da bi nakon njegove propasti 476. bilo u okviru samostalne pokrajine Julija Nepota (468 – 480). Krajem 5. st. posl. Kr. ovim područjem zavladali su Istočni Goti i njihova vladavina traje od 493. do 535. kada bivaju poraženi od istočno rimskog cara Justinijana. Tada započinje bizantsko razdoblje ovog područja.

Početkom 7. st. dolazi do prvih valova seobe Slavena na istočnoj jadranski, pa tako i ovaj prostor. Stradavaju okolna veća naselja kao što su Narona i Epidaur, no ne može se govoriti o nestanku domicilnog stanovništva. Dio stanovnika Epidaura se prema izvorima i predaji sklonio na utvrđena naselja Gradac i Spilan, koji su već otprije postojali, a vjerojatno i na područje današnjeg Dubrovnika gdje je također već postojalo organizirano rimsko naselje s lukom.

Kroz 8. st. posl. Kr. definiraju se pojedina slavenska područja - sklavinije, a prema podacima bizantskog cara Konstantina Porfirogeneta u 9. st. zapadno od Dubrovnika je Zahumlje, a istočno Travunija s Konavlima.

Konavle su u početku zasebna župa Travunije, a ubrzo se osamostaljuju u smislu da biraju vlastitog kneza (arhonta). Međutim, cijelo vrijeme priznaju bizantsku vlast, osim u kratkom vremenu prve polovine 9. st. kada se zajedno s ostalim Slavenima odmeću od Bizanta.

Prema Ljetopisu Popa Dukljanina u 12. st. postoji još jedna podjela primorskih krajeva na Bijelu i Crvenu Hrvatsku, Konavle pripadaju Crvenoj Hrvatskoj koja se proteže od Duvna do Drača u Albaniji.

Srednji vijek

Ranosrednjovjekovno odnosno starohrvatsko razdoblje Konavala najbolje je poznato prema ostacima sakralnih objekata ili njihovih dijelova u kasnijim crkvama, s tim da na pojedinim lokalitetima možemo pratiti kontinuitet od kasnoantičkih – ranokršćanskih razdoblja. Među takvim lokalitetima posebno se izdvajaju: sv. Mihajlo na Mrkanu, sv. Pavao u Paljem brdu i sv. Dmitar u Gabrilima s predromaničkim nalazima, a kontinuitet od ranokršćanskog razdoblja utvrđen je na: sv. Đurđu u Cavatu, sv. Petru na Zvekovici i sv. Đurđu u Popovićima.

U 11. st. Konavle su dio dukljanske države. Potkraj 12. st. dio su raške države gdje ostaju sve do 1371. (smrt cara Uroša V). Godine 1378. Konavle je zaposjeo bosanski kralj Tvrtko I, nakon čije smrti su Konavle raspodijeljene bosanskim velikaškim obiteljima. Godine 1419. Dubrovačka Republika od bosanskog velikaša Hranića kupuje istočne Konavle, a 1426. i zapadne Konavle s Obodom i Cavatom. Od tada je područje Dubrovačke Republike zaokruženo, te Rijeka i Župa Dubrovačka s Konavlima dijele sudbinu Dubrovačke Republike, odnosno uživaju razne prednosti koje nisu imala okolna područja koja ubrzo dolaze pod tursku vlast.

O razvoju hrvatske kulture svjedoče, osim spomenutih predromaničkih, još i brojne romaničke i gotičko-renesansne crkve i umjetnost kasnosrednjovjekovnih nadgrobnjaka (stećci i nadgrobne ploče). U tom smislu posebno se izdvajaju lokaliteti na kojima se nalaze kasno srednjovjekovne crkve i lokaliteti sa nadgrobnjacima iz 14.-15. st., a kojih je poznato na 47 lokaliteta, među kojima su najpoznatiji kod: Crkve sv. Luke u Brotnjicama, sv. Dmitra u Gabrilima, sv. Petra u Karasovićima, sv. Ane u Poljicima, sv. Barbare u Dubravci, sv. Mihajla u Mihanićima i dr.

Područje Konavala u drugoj je polovici 14. stoljeća (1377.) došlo pod bosansku vlast a njihov osvajač kralj Tvrtko I podijelio je to novostećeno zemljište svojim velikašima. Slijedom nasljedstva vlasnici Konavala koncem 14. i početkom 15. stoljeća bili su Sandalj Hranić, kojemu je najvećim dijelom pripadao istočni dio Konavala, i Radoslav Pavlović, vlasnik većeg zapadnog dijela Konavala. No postojali su dijelovi, poput konavoskih Planina i Završja, u kojima je bilo izmješano njihovo vlasništvo.

Dubrovačka Republika

Dubrovačka Republika je u tom razdoblju već ostvarivala značajan razvoj i započinjala procvat zvan kao «Zlatno doba Dubrovnika», ostvaren prvenstveno brodarstvom i trgovinom, no oskudijevala je teritorijem koji bi joj omogućavao razvoj poljoprivrede, stočarstva kao i sigurnost temeljenu na svom zaleđu. Stoga je teritorijalno proširenje bilo gotovo imperativ te male ali značajne republike, kojeg je počela ostvarivati kupnjom Pelješca 1333. i Primorja 1399. godine. Konavle su Dubrovčani nastojali steći od 1389. godine, a za koje su smatrali da im pripadaju i temeljem «povijesnog nasljeđa». Temelji se na tradiciji zabilježenoj u kronikama Nikole Ranjine i Junija Restića, po kojoj su izbjeglice Epidauruma osnovale Dubrovnik a brojna dubrovačka vlastela bila su porijeklom iz Epidauruma - čija najstarija jurisdikcija upravo su bile Konavle. Intenzivna nastojanja na stjecanju Konavala prve uspiješne rezultate urodila su 1419. godine, kada je potpisana ugovor sa Sandaljem Hranićem o kupnji njegovog dijela Konavala. No, stjecanje preostalog dijela, onog u Pavlovićevom vlasništvu, odužio se uz znatne nedaće i ratne sukobe sve do 1426. godine kada je i taj dio kupnjom došao u vlasništvo Dubrovčana. Unatoč stjecanju teritorija, nemiri su vladali Konavlima sve do 1471. godine pošto su se prvo vlasteličići, bogatiji zemljoposjednici, usprotivili i pobunili protiv novog gospodara, zatim je došlo i do Konavoskog rata

(1430.-1433.) u kojem je Radoslav Pavlović napao Konavle želeći ponovno prisvojiti svoj nekadašnji posjed, a potom je herceg Stjepan Vukčić Kosača te, po njegovoj smrti, sin mu Vlatko u nekoliko navrata osvajao i opljačkao Konavle⁴.

Vizura Molunta, Donja vala / Veliki Molunat

I prije no što su Dubrovčani kupili Konavle, Vitaljina, njihov najjužniji dio, tvorila je posebnu župu koja se dijelila na Gornju i Donju. Gornja Vitaljina obuhvaćala je prostor od Mikulića do Đurinića s lukom Molunat⁵. Molunat se spominje 1345. godine u pismu Pape Klementa VI srpskom kralju Stefanu Dušanu, u kojem navodi da su Stefanovi prethodnici oteli i zaposjeli između ostalog i Molunat⁶. A 1391. godine, u dokumentu kojim se određuje teritorij kojeg Dubrovčani žele kupiti od Sandalja Hranića, navodi se Molunat s pristaništem i otokom Moluntom⁷. Odmah po stjecanju, prostor Konavala je organiziran kao zasebna, Konavoska knežija na čelu s knezom koji je stolovao u Sv. Martinu (Pridvorje), a počeo se sprovoditi i novi proces feudalizacije tog teritorija koji postaje najvažnije poljodjelsko područje i žitница Dubrovačke republike. Zemlja je podijeljena na desetine a njezini vlasnici među vlastelom određeni su ždrijebom. Poznato je da je 1477. godine otočić Molunat (Veliki školj) Republika ponovno vratila u posjed trebinsko-mrkanskom biskupu, a koji mu je bio oduzeo Stjepan Uroš I⁸.

Burna i nesigurna povijesna vremena koja su pratila stjecanje Konavala i utvrđivanje vlasti Dubrovačke republike nad tim teritorijem iznjedrila su plan Dubrovčana kako zaštитiti konavosko stanovništvo od neprijateljske opsade, napada, plačke i ubijanja, a koji su dolazili iz kopnenih susjednih područja pod bosanskom i turskom upravom. Predviđjeli su da Cavtat i poluotok Molunat Konavljanima budu zbijeg i zaklonište u nevolji a bilo je točno određeno po desetinama gdje će se tko skloniti⁹. U Molunat su se trebale smjestiti obitelji iz dvadesetčetiri desetine istočnih predjela Konavala i trinaest desetina iz zapadnog dijela a izrađen je i regulacioni plan zbijega. Njime je bilo predviđeno da se poluotok, a time i zbijeg, odijeli od kopna jakim obrambenim zidom koji se pružao prevlakom od istočnog do zapadnog

⁴ Niko Kapetanić/Nenad Vekarić: Stanovništvo Konavala 1, Dubrovnik 1998., str. 22-93

Niko Kapetanić: Konavoski epigrafski spomenici iz vremena Dubrovačke republike, Zagreb-Dubrovnik 2000., str. 7 i 8

⁵ Niko Kapetanić: Podjela zemlje u Vitaljinu u 15. stoljeću, Analji HAZU, svezak 37, Dubrovnik, 1999., str. 9

Josip Lučić-Stjepo Obad: Konavoska Prevaka, Dubrovnik 1994., str. 48

Zdenko Žeravica,Ljiljana Kovačić: KONAVLE,srednjovjekovna groblja, katalog izložbe Arheološkog muzeja Dubrovačkih muzeja, Dubrovnik 2002.

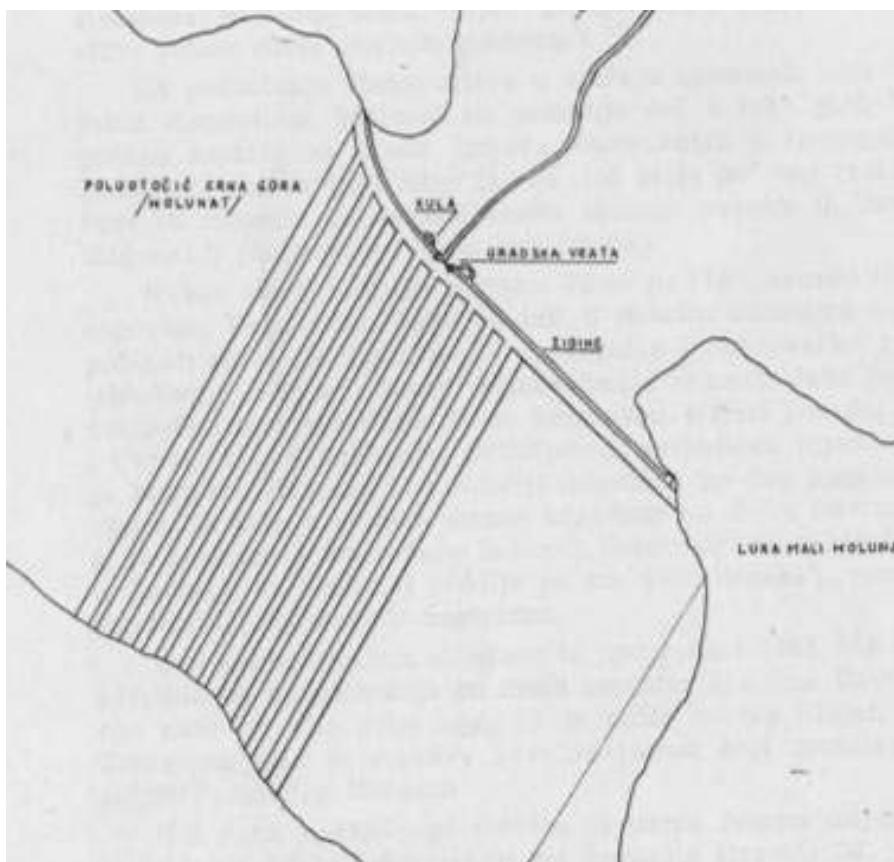
⁶ Niko Kapetanić/Nenad Vekarić: Stanovništvo Konavala 1, Dubrovnik 1998., str. 40

⁷ Josip Lučić-Stjepo Obad: Konavoska Prevaka, Dubrovnik 1994.,str. 45

⁸ Milorad Medini: Starine dubrovačke, Dubrovnik 1935., str. 243

⁹ Niko Kapetanić/Nenad Vekarić: Stanovništvo Konavala 1, Dubrovnik 1998., str. 91

morskog zaljeva. Zid je trebao imati samo jedna vrata, branjena jakim okruglim kulama, smještena na najvišoj točki prevlake. Obrambeni zid sagrađen je gotovo do u detalje onako kako je to bilo naznačeno na regulacionom planu Molunta. Taj plan definirao je i rasporedio prostor namijenjen izgradnji kuća stanovnicima te zgrada namijenjenih knezu, kancelaru kao i franjevcima. Prostor je podijeljen na tridesetsedam desetina koje su se pružale okomito na obrambeni zid a trebale su biti odmaknute od njega u dužini od tri sežnja (nešto više od šest metara). U mjesecu srpnju 1469. određeno je točno koje konavoske decene dobijaju prostor na istočnom dijelu zbijega za izgradnju kuća i vrtova s tim da među kućama mora ostati slobodan prostor za formiranje ulice. Određeno je da kuće moraju biti izgrađene najkasnije do konca mjeseca listopada iste godine; u suprotnom, gubi se pravo na zemljište a nedovršene kuće prelaze u vlasništvo općine. S obzirom da do danas nije pronađen nikakav trag stambene izgradnje u prostoru planiranog zbijega za pretpostaviti je da su se u navedenom razdoblju izgradile drvene kućice koje su napuštene i prepustene propadanju nakon što su minule ratne opasnosti a njihovi se vlasnici vratili u svoje domove¹⁰. Planirana trajna urbanizacija zbijega i formiranje naselja Molunat na prevlaci poluotoka nije saživila pošto od konca 15. stoljeća Konavlima prestaje prijetiti opasnost od neprijatelja s kopna ali itekako jača ona od neprijatelja s mora, kako od Venecije koja 1420. postaje vlasnik Bokokotorskog zaljeva i stalno nastoji da prostor Dubrovačke republike postane njezin teritorij, tako i konstantnih pljački raznih gusara i pirata, koji su pljačkali ne samo za vrijeme ratova Prve svete lige protiv Turaka, Lepantske bitke (1571.) i Kandijskog rata (1645.), već i u ostalim vremenima¹¹.

Regulacioni plan Molunta

¹⁰ Lukša Beritić, navedeno djelo, str. 56, 59, 60

Marija Planić Lončarić: Planirana izgradnja na području Dubrovačke republike, Zagreb 1980., str. 113 i 114

¹¹ Ilija Mitić: O izbjeglicama iz susjednih zemalja na području Konavala za vrijeme Dubrovačke republike, Konavoski zbornik I., Konavle 1982., str. 95

Do danas nije detaljnije poznato i nema puno podataka kako se odvijao život na prostoru Molunta tijekom razdoblja od druge polovice 16. stoljeća pa do pada Dubrovačke republike. Zna se da su taj prostor koristili prvenstveno stanovnici Đurinića, najbližeg naselja Donje Vitaljine kojoj je Molunat i pripadao, ali i Mikulića, vjerojatno obrađujući zemlju te držeći svoje barke i brodice kao i ostali potrebni alat za ribolov. Ujedno je uvala Malog Molunta – Gornja vala bila izvozna luka za poluobrađeno konavosko drvo, koje se prevozilo u Gruž i koristilo u tamošnjim brodogradilištima¹². Na prostoru Molunta skrivali su se venecijanski vojni bjegunci i političke izbjeglice iz Boke Kotorske kako bi prebjegli u Tursku ili brodicama otplovili u druge krajeve¹³.

Od pada Dubrovačke Republike do danas

Za vrijeme Napoleonove opsade dubrovačkog kraja 1806. godine i nastojanja da ovlada prostorom koji će kontrolirati Boku Kotorsku, francuska vojska smjestila je svoje brodove u zaljeve Molunta kako bi pripomogla svojim kopnenim jedinicama u zauzeću Prevlake. Na brodicama se nalazila hrana i petnaest jakih topova s pripadajućom opremom i streljivom¹⁴. A kada im zauzeće Prevlake nije uspjelo za trajno, pri povlačenju napadalo ih je s mora rusko brodovlje, posebno u luci Molunat gdje su Rusi zaplijenili tridesetosam topova i deset ratnih brodica s hranom¹⁵. Iz tog razdoblja u Donjoj vali, Velikom Moluntu postoje tragovi nekoliko potopljenih brodova koje su Francuzi sami potopili kako ne bi dospjeli u ruke Rusa. Dva francuska topa iz tog razdoblja bila su očuvana do 1941. godine na mjestu koje su mještani nazivali «francuska baterija»¹⁶. To mjesto je tvorio sam vrh brda Lastavica gdje se i danas nalaze stari bukeri. Međutim, jedan veliki stari top trajno je uklonjen i raspiljen šezdesetih godina prošlog stoljeća¹⁷. Inžinjer hidrografije M. Beautemps-Beaupré izradio je 1809. godine pomorsku kartu Molunta, koja je objavljena 1821. godine¹⁸. Osim detaljne izmjere dubina i prikaza sastava morskog dna obaju luka, ova karta je značajan dokument stanja u kojem se nalazio prostor Molunta u tom razdoblju. Naime, osim seoskog puta koji je vodio u Donju valu tj. u Veliki Molunat, obambenog zida na prevlaci poluotoka i obrađenih predjela u Gornjoj vali tj. Malom Moluntu, u Moluntu nije postojalo ništa – nikakvo naselje, obala, gatovi ili gospodarske zgradice u funkciji korištenja njegove tzv. luke. Ova karta je i dokumenat da su Francuzi u to doba na najvišem vrhu poluotoka zvanom Lastavica, gdje se i danas nalazi vojni objekat, izgradili manju tvrđavu razvedenog oblika s ciljem kontrole obale do Prevlake i nadzora mora na tom izuzetno važnom geostrateškom području. Do ove utvrde vodio je put koji započinje kod obrambenog zida. Iako je tvrđava označena crvenom bojom, jednakom kao i stari obrambeni zid, što bi se moglo podvesti pod oznaku «starine», teško bi bilo prihvati obrazloženje da je tvrđava tu već postojala, tj. da je iz doba Dubrovačke republike, jer bi se ona zasigurno spominjala u arhivskim dokumentima kao važna točka u nadzoru i obrani područja.

Nakon uspostave austrijske vlasti nad ovim područjem vojna uprava nove vlasti preuzima tvrđavu a s vremenom izgrađuje i zgradu financijske vojarne na mjestu nekadašnjih glavnih vrata obambenog zida povijesnog zbijega. Tom prilikom je porušen dio okruglih kula koje su branile ulaz kao i sama vrata u zbijeg. Također je na sjeveroistočnom kraju Gornje vale tj. Malog Molunta, izgrađena manja kamena operativna obala zvana Austrijska riva, do koje je izgrađena i obalna cesta, a za vrijeme Prvog svjetskog rata na samom vrhu poluotoka osvremenjeni su topovski bunkerji¹⁹.

¹² Josip Luetić: Konavle u pomorstvu Dubrovačke republike, Konavoski zbornik I., Konavle 1982., str. 62

¹³ Ilija Mitić: O izbjeglicama iz susjednih zemalja na području Konavala za vrijeme Dubrovačke republike, Konavoski zbornik I., Konavle 1982., str.92

Josip Lučić-Stijepo Obad: Konavoska Prevlaka, Dubrovnik 1994.,str. 68

¹⁴ Vesna Čučić: Posljedna kriza Dubrovačke republike, Zagreb-Dubrovnik 2003., str. 132

¹⁵ Josip Lučić-Stijepo Obad: navedeno djelo,, str. 90 i 91

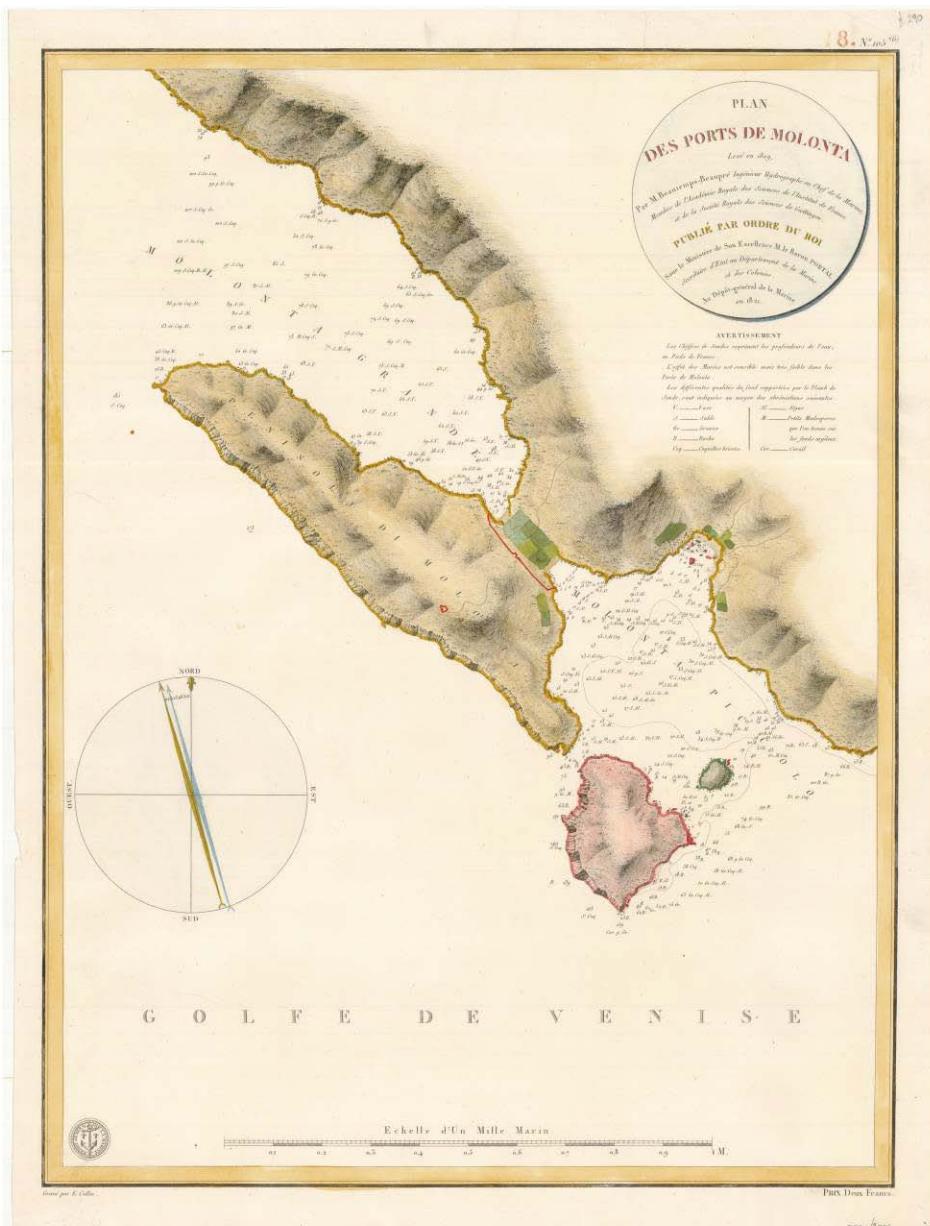
Lukša Beritić, navedeno djelo, str. 53

¹⁶ Vesna Čučić: navedeno djelo, str. 134

¹⁷ Zahvaljujemo se Zdravku Cvjetkoviću Lastovcu iz Molunta na pruženim podacima.

¹⁸ Zahvaljujemo Niku Kapetaniću na ustupku ove do sada nepoznate karte i dozvoli za njezinu objavu.

¹⁹ Lukša Beritić, navedeno djelo, str. 53

Francuska karta Molunta

Kao što je to vidljivo iz spomenute francuske karte, sve do konca 19. stoljeća u Moluntu nije postojalo nikakvo naselje. Prvi stanovnici, njih dvojica, popisani su 1880. godine, a bili su to članovi obitelji Metković. U slijedećih deset godina Molunat naseljava tridesetosam stanovnika a 1900. godine u Moluntu obitava četrdesettri stanovnika. Bili su to članovi jedanaest obitelji, i to: Metković iz Mikulića, Kristić iz Cavtata, Samardžić iz Risna, Siročić – nepoznatog porijekla, Božović iz Đurinića, Bećir iz Pločica, Cvjetković-Antunović iz Mikulića, Desin iz Đurinića, Rašković iz Njeguša, Šeparović iz Blata na Korčuli i Saulačić iz Đurinića. Zanimljivo je navesti da navedena obitelj Kristić (Rada) iz Cavtata predstavlja posljednji izdanak plemenitaške cavatske obitelji Jakova Petrova Kristića²⁰. Svi se oni naseljavaju i grade kuće na prevlaci poluotoka (Metale) i uz povijesni obrambeni zid a bave se poljoprivredom i ribarstvom. Pjeskovita obala dna Donje vale tj. Velikog Molunta tada služi, kao i danas, za izvlačenje i sušenje mreža te pohranu brodica u ribarskim magazinima²¹. Molunat početkom 20.

²⁰ Stjepan Čosić: Dubrovački plemčki građanski rodovi konavskog podrijetla, Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti 1., Dubrovnik 1998., str. 60

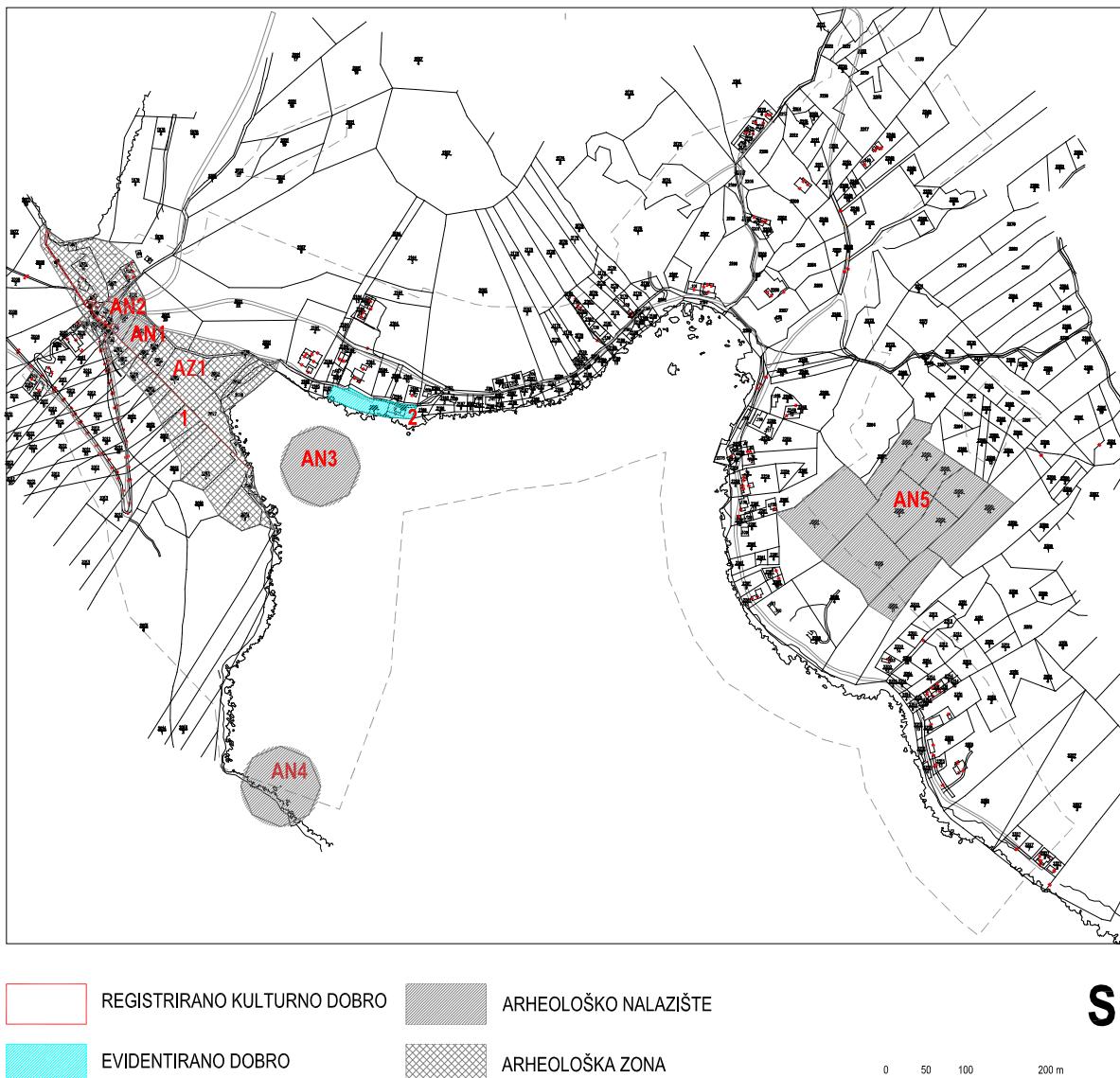
²¹ Stjepo Miović Kočan: Konavle, fotomonografija, Dubrovnik 1984., str. 90-97

stoljeća dobija kolnu cestu koja ga povezuje sa željezničkom postajom u Pločicama i glavnom cestom kroz Konavle. Ta cesta se 1974. osvremeniće i asfaltira. Nakon što je 1964. godine u Molunat uvedena električna energija, naselje se sve više počinje baviti turizmom što danas predstavlja njegovu značajnu djelatnost. Uspostavom poštanskog ureda 1984. godine Molunat je, godinu dana kasnije, dobio telefon a najznačajniji zahvat u zadnje vrijeme jest izgradnja vodovoda i dovod pitke vode iz riječice Ljute. Time su ostvareni svi preduvjeti za razvoj naselja koji će se zasigurno temeljiti na turizmu, poljoprivredi i ostalim popratnim djelatnostima²².

²² Darko Marinović: Značenje luke Molunat s pomorskog i gospodarskog stajališta, Naše more br. 42 (1-2), 1995., str. 62 i 63

3. PRAVNA ZAŠTITA / Popis dobara kulturne baštine

- Zidine Molunta**
Katastarska čest. zgr. 77 (dio), 79/1 (dio), 79/2 (dio), 88 (dio), 80/1 i 80/2, čest. zem. 9999/29 (dio), sve k.o. Đurinići
Registrirano kulturno dobro RST Reg. 1171.
- Crkva Sv. Ivana s grobljem**
Katastarska čest. zgr. 90, čest. zem. 2185/1, obje k.o. Đurinići
Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro

Arheološke zone i nalazišta

AZ 1 - ARHEOLOŠKA ZONA METALE / GORNJI MOLUNAT

Katastarska čest. zem. 2008/2 (dio), čest. zgr. 80/1, čest. zem. 1976/11, čest. zgr. 87, čest. zem. 1976/7 (dio), čest. zgr. 105, čest. zem. 1976/8, čest. zem. puta 2341/1 (dio), 2021/24 (dio), 2021/23 (dio), 2021/25, 2021/36, 2335/2, 2021/28 (dio), 2021/35, 2021/34, 2021/26, 2020/1, 2020/2, 2019, 2018, 2017, čest. zgr. 77, čest. zem. 2015, 2016/2, 2016/1 (dio), 2013/4, 2013/3 (dio), 2013/2 (dio), 2013/7 (dio), 2013/9 (dio), 2012/7 (dio), 2012/8 (dio), 2012/9 (dio), 2012/10 (dio), 2012/13 (dio), 2012/12 (dio), 2012/16 (dio), 2012/21 (dio), 2012/6, čest. zgr. 99, čest. zem. 2011/2 (dio), 2011/3 (dio), čest. zgr. 78, 79/1, 79/2, čest. zem. 2010/2, 2010/13, 9999/29, čest. zgr. 80/2, 88, čest. zem. 2008/3 (dio), 2008/1 (dio), sve k.o. Đurinići
Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

AN 1 – RIMSKE CISTERNE / METALE / GORNJI MOLUNAT

Katastarska čest. zem. 2021/25 (dio) i 2021/36 (dio), obje k.o. Đurinići
Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

AN 2 – OSTATCI RIMSKE *VILLA RUSTICE* / METALE / GORNJI MOLUNAT

Katastarska čest. zgr. 79/1 čest. zem. 9999/29 (dio), 1976/11 (dio), 2341/1 (dio), 2021/24 (dio) i 2021/25 (dio), sve k.o. Đurinići
Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

AN 3 – PODMORSKO ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE 1 / UVALA GORNJI MOLUNAT

Podmorje (bez katastarskih čestica) s centralnim koordinatama N = 42° 27' 06,7", E = 18° 25' 44,2" i promjerom 100 m uokolo centralnih koordinata.
Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

AN 4 – PODMORSKO ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE 2 / UVALA GORNJI MOLUNAT

Podmorje (bez katastarskih čestica) s centralnim koordinatama N = 42° 26' 53,9", E = 18° 25' 42,0" i promjerom 100 m uokolo centralnih koordinata
Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

AN 5 – CRKVINA, MIRINE / IZNAD LUKE MALI MOLUNAT

Katastarska čest. zem. 2261/1 (dio), 2262/1, 2295/3 (dio), 2295/2, 2300/6, 2300/10 (dio), 2300/11 (dio), 2299/1, 2299/2, 2300/7, sve k.o. Đurinići
Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

Arheološka nalazišta izvan granica obuhvata UPU-a Molunat

AN 6 - GRADINSKO NASELJE NA POLUOTOKU CRNA GORA

AN 7 - OSTATCI RIMSKE ARHITEKTURE U BLIZINI UVALE VELIKOG MOLUNATA

AN 8 - OTOČIĆ MOLUNAT

AN 9 - MOLUNAT, SUPETRIĆ

AN 10 - MOLUNAT, UVALA VELIKI MOLUNAT

AN 11 - MOLUNAT / LUČICA

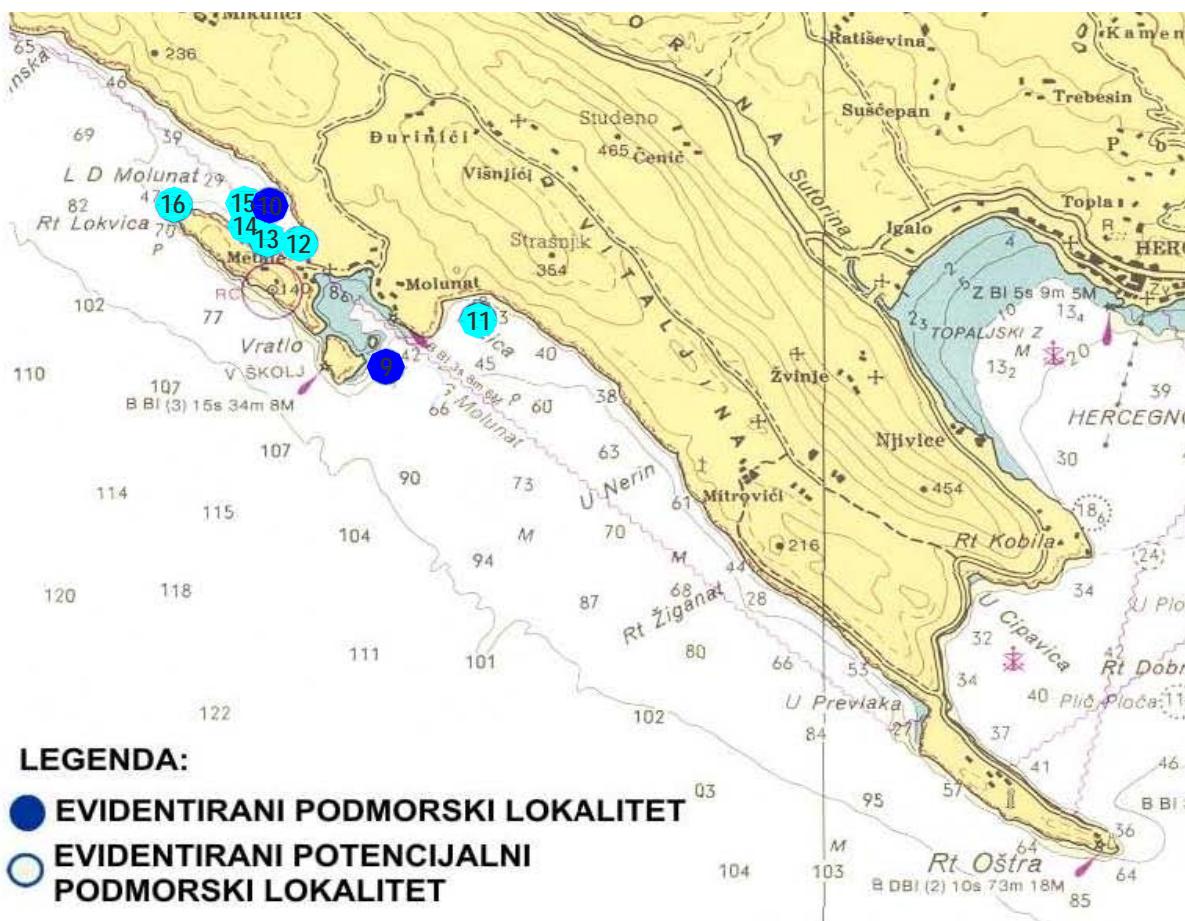
AN 12 - MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / PODMETALE

AN 13 - MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / IZMEĐU UVALE PODMETALE I UVALE GODANJ

AN 14 - MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / UVALA GODANJ

AN 15 - MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / SREDINA VALE

AN 16 - MOLUNAT / RT LOKVICA

AN 9 – MOLUNAT, SUPETRIĆ

AN 10 – MOLUNAT, UVALA VELIKI MOLUNAT

AN 11 – MOLUNAT / LUČICA

AN 12 – MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / PODMETALE

AN 13 – MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / IZMEĐU UVALE PODMETALE I UVALE GODANJ

AN 14 – MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / UVALA GODAN

AN 15 – MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / SREDINA VALE

AN 16 – MOLUNAT / RT LOKVICA

4. OSNOVNE KARAKTERISTIKE I VALORIZACIJA PROSTORA / KATALOG ZAŠTIĆENIH I EVIDENTIRANIH KULTURNIH DOBARA

4.1. GRADITELJSKA BAŠTINA

1. Zidine Molunta

Lokacija

Sjeveroistočni dio poluotoka Molunta, uzduž prevlake

Katastarske čestice

čest. zgr. 77 (dio), 79/1 (dio), 79/2 (dio), 88 (dio), 80/1 i 80/2

čest. zem. 9999/29 (dio), sve k.o. Đurinići

Akt o zaštiti

Registrirano kulturno dobro RST Reg. 1171.

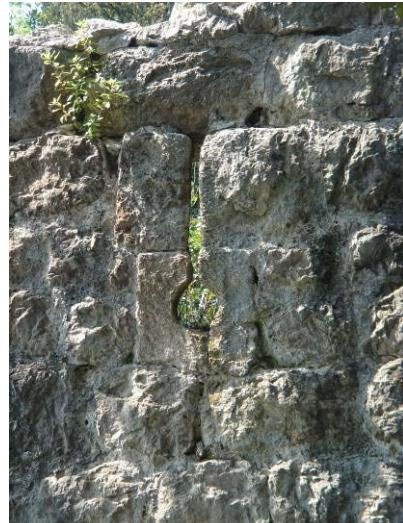
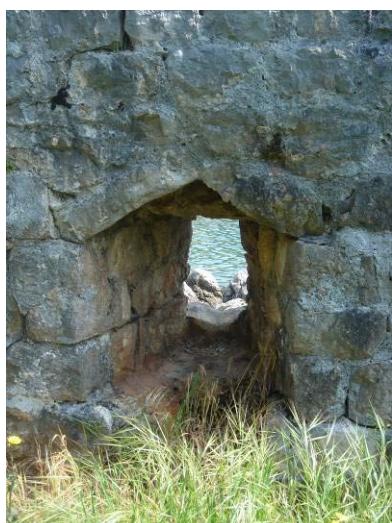
Zidine Molunta – istočni kraj, vanjski i unutarnji plašt

Opis postojećeg stanja

Uzduž cijele prevlake poluotoka Molunta, u duljini od nepunih 400 metara, proteže se od Gornje do Donje uvale, tj. od sjeveroistočnog do sjeverozapadnog morskog zaljeva, povijesni kameni zid. Njegovo pružanje gotovo je pravolinijsko osim na samim krajevima, gdje se lomi i zaokreće prema moru. Na istočnom kraju taj zaokret je izведен skoro pod pravim kutom dok na zapadnom kraju zakreće u blagom segmentu luka. Njegova debljina iznosi 1 metar dok očuvana visina varira od 1/2 do 5 metara; najvećim dijelom danas je očuvan u visini od oko 3 metra. Građen je kamenim klesancima slaganim u redove koji su povezani i danas najvećim dijelom dobro očuvanim vapnenim mortom. Zid je na sedam mjeseta probijen a najveći probor izvršen je kod kula i na zapadnom dijelu zida. Također, dobrom dijelom s unutarnje strane postoje deblji slojevi zemljjanog nasipa kojim je djelomično zatpan, a obrambeni zid na dosta mesta završava visoko zelenilo. Stoga nije uočljiv i ne dominira prostorom, kao što bi trebao. Duž cjelokupne njegove dužine očuvalo se u razini prizemlja četrnaest puškarnica koje su oblikovane kao uski vertikalni otvori koji se pri dnu šire u otvor kružnog oblika. Po svom smještaju više

ih je na krajevima zida i uz kule, dok je na ostalom dijelu zida vjerovatno njihov raspored bio uvjetovan mjestima gdje je neprijatelj lakše mogao prići zidu. Sedam puškarnica imaju očuvano vanjsko oblikovanje, deset njih ima sačuvanu nišu s nutarnje strane a preostale niše naziru se u tragovima. Niše su pravokutnog oblika sa zakošenim bočnim stranama a završavaju dvijema kosim kamenim pločama, poput dvostrešnog krova. Na najvišoj točci prevlake, na kraju druge trećine ukupne duljine zidina, gledajući s istoka, nalaze se ostaci dviju polukružnih kula koje su međusobno udaljene 32 metra, a koje su branile ulaz u zbijeg, tj. vrata nekad smještена među njima. Njihov unutrašnji radijus iznosi oko 3,5 metara, debljina zidova je 1,5 metar, a na dijelu gdje je istočna kula najbolje očuvana, njezina visina iznosi 6 metara. Istočna kula dobrim dijelom je porušena a ima dvije sačuvane strijelnice. Zapadna kula inkorporirana je kućom obitelji Metković-Ljubenko. U produžetku zidina prema sjeverozapadu, neposredno iza zapadne polukružne kule, s unutrašnje strane zidina vidi se trag zazidanih vrata lučnog završetka koja djelomično prekriva zemljani nasip. Na samom istočnom kraju zida, ondje gdje se lomi pod gotovo pravim kutom, prigrada je mala katnica visoka oko 5 metara, prekrivena jednostrešnim krovom s pokrovom od kupe kanalice. Građena je klesancima od obrambenog zida i u istoj tehnici zidanja. Predstavlja jednostavnu kućicu koja kao da izranja iz mora, a njezina pročelja sadrže male prozore. Ulazna vrata kući, smještena na južnom pročelju, probijena su u obambenom zidu.

Detalji puškarnica

Zidine Molunta predstavljaju obrambeni zid zbijega za kojeg je vlada Dubrovačke republike donijela odluku da se sagradi kako bi zaštitila stanovništvo Konavala u doba neprijateljskih napada i ratovanja. Prvi spomen o njegovoj gradnji je odluka Malog vijeća od 16. siječnja 1468. godine kada se imenuju tri plemića koja su trebala obzidati poluotok Molunat – Crnugoru²³. S gradnjom se započelo odmah a poznato je da su Andrija Selešković, Jakov Mata Crijević, Marin Martolov Fisić i Matko Dobrusić bili tijekom vremena nadglednici njegove gradnje, koja je trajala do kraja 1471. godine. Također, iz arhivskih spisa se zna da se u mjesecu kolovozu 1468. grade kule obrambenog zida²⁴. Poznato je da su za vrijeme gradnje postojala vrata pri sjeverozapadnom kraju zida a početkom mjeseca rujna 1468. imenovan je Rudi Desković za vratara²⁵. Ta vrata su kasnije zazidna²⁶, no njihov trag u zidu i danas postoji. Devetog listopada 1471. dozvoljava se nadstojnicima gradnje da premjeste vrata prema svome nahođenju²⁷. Ona su formirana u potezu obambenog zida na najvišem dijelu prevlake, između dviju okruglih kula. Zanimljivo je da francuska karta iz 1809. godine nije toliko precizna u detaljnem prikazu

²³ Lukša Beritić, navedeno djelo, str. 56

²⁴ isto, str. 58

²⁵ isto, str. 59

²⁶ isto, str. 54,

²⁷ isto, str. 60

obrambenog zida. Naime, kule na vrhu prevlake smiješta jednu uz drugu a onu istočnu prikazuje kao kvadratnu kojoj nedostaje zapadni dio, što ukazuje da je već u to doba istočna kula bila dijelom urušena. Također, pružanje istočnog dijela zida prikazano je nešto drugačije nego što jest, a njegov završetak, tj. lom pod pravim kutem, prikazan je znatno prije nego što on u postojećem stanju jest. U 19. stoljeću austrijska vlast je tu sagradila financijsku vojarnu a vrata zazidala²⁸. Tada je srušen i dio obrambenog zida uz jugoistočnu kulu te dio same kule, vjerojatno radi proširenja puta. Do danas nije poznato kako je izgledao završetak zida tj. njegovo krunište, ali može se pretpostaviti da je ono bilo jednostavno i oblikovano zupcima – merlima. Na vrhu zida bio je obilazni hodnik, vjerojatno potpomognut i proširen drvenom konstrukcijom, s kojeg se vršila obrana²⁹. U produžetku od istočnog kraja obrambenog zida, u prvim godinama 20. stoljeća sagrađena je na drvenim pilonima tzv. Šeparovićeva riva, koja je dobila ime po svom graditelju. Bila je to operativna obala koja je opsluživala tvrđavu i financijsku vojarnu a kojoj su s vremenom more i jaka juga izbrisali trag.

Istočna kula (vanjska i nutarnja strana)

Zidine Molunta jedini su sačuvani dio nekada brižljivo planiranog naselja koje je trebalo poslužiti kao zbijeg okolnom stanovništvu u slučaju opasnosti. Iako moluntski zbijeg zbog povijesnih i prostornih okolnosti (velika udaljenost i slaba povezanost s centrom) nikada nije uspio doseći punoču razvoja kao što je to slučaj s njegovim prethodnikom Cattatom, moluntske zidine i danas svjedoče o veličini pothvata kojim je Dubrovačka Republika konačno organizirala svoje cjelokupno područje.

Mjere zaštite

Planskim zahvatom u prvom redu omogućiti formiranje građevne čestice zidina kao preduvjeta svih dalnjih mjera očuvanja i zaštite ovog kulturnog dobra. Predlaže se građevnu česticu formirati na način obuhvaćanja pojasa u širini od 6 metara s obje strane zidina, uz prethodno definiranje granica protezanja istočnog dijela zidina. U središnjem dijelu zidina na sljemenu prevlake, gdje je postojeća izgradnja sjela uz sam vanjski rub zidina, česticu formirati na način koji će omogućiti pristup i sagledavanje vanjskog plašta zidina, odnosno omogućiti održavanje i prezentaciju ovog dijela fortifikacijskog sklopa. Svakako, rekonstrukciju i revitalizaciju zidina potreбno je provoditi s ciljem obnove, konstruktivne sanacije i optimalne prezentacije izvornih povijesnih vrijednosti. Za radove obnove i rekonstrukcije potreбno je predvidjeti prethodnu izradu konzervatorske dokumentacije s arhitektonskim snimkom postojećeg stanja, te provedbom istražnih radova (arheoloških i konzervatorskih) kojom obavezno treba obuhvatiti i građevine označene kao čest. zgr. 79/1, 79/2 i 88

²⁸ isto, str. 55

²⁹ na ovakve pretpostavke navodi sustav cattatskih zidina koje su građene u isto vrijeme i pod istim uvjetima te također za zaštitu zbijega.

Lukša Beritić: Utvrđenja i regulacioni plan Cattata, Anal Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik 1970., str. 191

k.o. Đurinići, kako bi se definirao opseg mogućih intervencija u ovom najsjetljivijem dijelu, te utvrdile smjernice za primjerenu rekonstrukciju i obnovu.

U okviru planskog zahvata ističe se važnost obnove zidina bez mogućnosti nove izgradnje u predviđenom zaštitnom pojasu, te potreba reduciranja visokog zelenila radi mogućnosti njihova sagledavanje iz svih vizura naselja.

2) Crkva sv. Ivana s grobljem

Lokacija

Središnji dio obale zaljeva Malog Molunta (Gornja Vala)

Katastarske čestice

čest. zgr. 90

čest. zem. 2185/1, 2184/11, sve k.o. Đurinići

Akt o zaštiti

Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

Opis postojećeg stanja

Sakralna građevina manjih dimenzija, postavljena u odmaku od pravilne orientacije, smještena je na samoj obali i po nevremenu izložena udarima vjetra i posolici. Građena je kamenim rustičnim klesancima slaganim u redove sa širokim fugama. Južno i sjeverno pročelje po sredini je rastvoreno jednim prozorom lučnog završetka. Svetište crkve, peterokutnog oblika i rastvoreno uskim prozorima na južnoj i sjevernoj strani, naknadno je dograđeno u recentno vrijeme. Obloženo je piljenim kamenim pločama slaganim u pravilne redove s uskom fugom. Nad ulaznim portalom jednostavnog kamenog okvira koji je nedavno proširen, a lučni nadvoj nad vratima ukazuje njegovu izvornu širinu, nalazi se šesterolisna rozeta smještena u ovulus istaknutog rubnog štapnog profila. Na vrhu pročelja smještena je jednolučna preslica sa zvonom i kamenim križem na vrhu. Crkvu prekriva dvostrešno krovište s pokrovom od kupe kanalice. Pred pročeljem crkve nalazi se prostrani kameni trijem, ukrašem stupovima

i prekriven trostrešnim krovištem, sagrađen u istom vremenu kad i svetište. Okolo crkve nalazi se groblje kojim dominiraju noviji grobovi, no očuvana su i tri stara s jednostavnom rustičnom kamenom pločom bez oznaka, a potječe iz razdoblja gradnje crkve.

Crkva sv. Ivana

Stari grobovi

Kronološko – stilska pripadnost i valorizacija

Do danas nisu poznati pisani izvori o nastanku i gradnji ove grobljanske crkve. No, žitelji Molunta znaju da je sagrađena na samom početku 20. stoljeća i da je njezinu gradnju potaknuo, vodio i najvećim dijelom financirao Nikolica Bećir³⁰. Crkva je nosila titular Sv. Nikole, po zaštitniku pomoraca, ali i po svom osnivaču, sve do 1998. godine kada joj je, prigodom dogradnje svetišta i trijema te svekolikog uređenja crkve, titular promijenjen. Crkva je od tada posvećena Sv. Ivanu Krstitelju³¹, zaštitniku od nevremena, padavice, kovača i kožara, a koji se slavi 24. lipnja³². Pripada župi Pločice i u njoj je pohranjen lijepi primjerak baroknog kaleža iz 17. stoljeća koji predstavlja venecijanski rad³³.

³⁰ Nikolica Bećir vodio je izgradnju i obalnog puta Gornje vale kao i rive u njoj.

³¹ Podatke o Crkvi sv. Ivana pružio nam je Zdravko Cvjetković-Lastovac, na čemu mu se zahvaljujemo.

³² Andelko Badurina: Hagiotopografija Konavala, Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti 1., Dubrovnik 1998., str. 255

³³ Mato Bogišić: Crkveno zlato i srebro na području Konavala i Cavtata , Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti 2., Dubrovnik 1999., str. 109

Skromna sakralna građevina skladnih proporcija ali bez osobitog arhitektonskog doseg, smještena na izuzetnoj lokaciji i prisutna u vizurama s obje strane razvedenog zaljeva, ostvaruje kulturno-povijesni značaj u povezanosti svog nastanka s vremenom novovjekog razvoja naselja.

Mjere zaštite

U okviru planskog zahvata uvjetuje se građevinsko održavanje grobljanske crkve u okviru zatečenih tlocrtnih i visinskih gabarita, te formiranje i primjereno uređenje parcele groblja uz maksimalno zadržavanje postojećeg zelenila. Planskim mjerama predviđjeti izmicanje pješačke prometnice izvan gabarita groblja.

Predlaže se donošenje Rješenja o zaštiti kulturnog dobra od lokalnog značaja (u skladu s člankom 17. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara NN 69/99).

4.2. ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA

AZ1 - ARHEOLOŠKA ZONA METALE / GORNJI MOLUNAT

Lokacija

Prostor prevlake, od Gornje do Donje vale, kartografska oznaka AZ 1

Katastarske čestice

čest. zem. 2008/2 (dio), čest. zgr. 80/1, čest. zem. 1976/11, čest. zgr. 87, čest. zem. 1976/7 (dio), čest. zgr. 105, čest. zem. 1976/8, čest. zem. puta 2341/1 (dio), 2021/24 (dio), 2021/23 (dio), 2021/25, 2021/36, 2335/2, 2021/28 (dio), 2021/35, 2021/34, 2021/26, 2020/1, 2020/2, 2019, 2018, 2017, čest. zgr. 77, čest. zem. 2015, 2016/2, 2016/1 (dio), 2013/4, 2013/3 (dio), 2013/2 (dio), 2013/7 (dio), 2013/9 (dio), 2012/7 (dio), 2012/8 (dio), 2012/9 (dio), 2012/10 (dio), 2012/13 (dio), 2012/12 (dio), 2012/16 (dio), 2012/21 (dio), 2012/6, čest. zgr. 99, čest. zem. 2011/2 (dio), 2011/3 (dio), čest. zgr. 78, 79/1, 79/2, čest. zem. 2010/2, 2010/13, 9999/29, čest. zgr. 80/2, 88, čest. zem. 2008/3 (dio), 2008/1 (dio), sve k.o.

Đurinići

Akt o zaštiti

Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

Metale / Gornji Molunat / Pogled na arheološku zonu Metale sa sjeverozapada

Opis postojećeg stanja

Metale se naziva područje u Gornjem Moluntu, na prijelazu kopna u poluotok zvan «Crna Gora». Sa zapadne strane Metala nalazi se uvala Veliki Molunat, a s istočne Mali Molunat. Upravo na tom području kopna između dvije uvale nalazi se antička arheološka zona «Metale» koja obuhvaća više antičkih nalazišta s raznim objektima od tzv. *villa rustice* (rimsko gospodarsko zdanje), rimskih cisterni i drugih objekata različite namjene. Manja istraživanja 1973. koja je obavio tadašnji Zavod za zaštitu spomenika iz Dubrovnika (istraživanja je vodila V. Dautova Ruševljan i Romana Menalo) definirala je samo manji dio navedenih nalazišta, odnosno cjelokupne zone. Prema pokretnim nalazima, prije svega numizmatičkim i keramičkim, možemo pretpostaviti naseljenost ovog položaja od 1. st. posl. Kr. i dalje. Njegov smještaj na ovom prostoru je sasvim logičan obzirom na zaklonjenost vala, lako branjiv prostor s kopna kao i izuzetna vizualna preglednost od Lastova i Mljeta na zapadu do Sv. Stefana kraj Budve na istoku. Pri tome treba imati na umu da je ovo područje jedina prirodna luka od Prevlake do Cavtata: Veliki Molunat po jugu, a Mali Molunat po buri.

S obzirom na pronađene rimske objekte kao i površinske nalaze ulomaka keramičkih posuda i opeka ova zona obuhvaća cijelokupno područje od uvale Velikog do Malog Molunta s naglaskom na prijevoj između kopna i poluotoka koji se terasasto spušta prema moru. Kasnije izgrađeni obrambeni zid (1468-1471), u vrijeme nakon kupnje ovog dijela Konavala od strane Dubrovačke Republike smjestio se upravo na području rimske arheološke zone.

Unutar zone nalaze se arheološka nalazišta AN 1 (ostatci rimske cisterni) i AN 2 (ostatci rimske villa rustice). Međutim, i cijelokupni prostor uokolo ovih nalazišta, koji nije arheološki iskopavan i uže definiran, predstavlja jedinstvenu arheološku zonu.

Metale / Gornji Molunat / Pogled na arheološku zonu Metale s istoka

Mjere zaštite

Sustav mjera zaštite za cijelokupnu arheološku zonu Metale obuhvaća sustavna arheološka istraživanja, dokumentiranje, konzervaciju nalaza i nalazišta, a koje je potrebno provesti prije bilo kakvih infrastrukturnih radova ili drugih intervencija u predmetnom prostoru. Nakon obavljenih istražnih radova nadležni konzervatorski odjel odredit će uvjete i mogućnost dalnjih radova i intervencija, odnosno eventualnu prezentaciju nalazišta i uklapanje u nove sadržaje. Pri tome treba promišljati i o prožimanju kulturne baštine s turističkom ponudom gdje bi se postojeći i novoistraženi segmenti arheološke zone mogli izvrsno uklopiti u obogaćivanje turističke ponude.

AN 1 – RIMSKE CISTERNE / METALE / GORNJI MOLUNAT

Lokalitet

Rimske cisterne, Metale, kartografska oznaka AN 1

Katastarske čestice

čest. zem. 2021/25 (dio) i 2021/36 (dio), obje k.o. Đurinići

Akt o zaštiti

Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

Opis postojećeg stanja

Unutar arheološke zone Metale (AZ 1), među ostalim nalazištima, nalaze se i ostaci dvojne rimske cisterne (AN 1). Smještena je na istočnim padinama prijevoja, neposredno ispod današnjeg puta prema poluotoku «Crna Gora», odnosno na terasama prema uvali Mali Molunat. Koordinate centralnog položaja lokaliteta su:

X = 47 01 101 N

Y = 65 35 456 E

Metale / Gornji Molunat / Rimske cisterne

Manja probna arheološka iskopavanja, koja su provedena 1973., djelomično su istražila nalazište (nije iskopavano s vanjskih strana objekta). Riječ je o rimskim cisternama (gustijernama) koje su služile za skupljanje vode (kišnice), vjerojatno u sklopu obližnje *villa rustica*. Veličina prve cisterne je 4,4 x 4,8 m, a druge 4,6 x 2,8 m. Položene su u smjeru sjeverozapad – jugoistok, odnosno prate prirodnu konfiguraciju terena. Međusobno su odvojene zajedničkim zidom u kojem je manji otvor tako da se može govoriti o dvojnoj cisterni s međusobno povezanim dijelovima. Na dijelu ziđa cisterni i danas je sačuvana tipična rimska vodootporna žbuka s lomljenom opekom. Građena je od obrađenih tesanaca, povezanih žbukom sivkasto bijele boje. Tijekom iskopavanja unutar cisterni nađeni su brojni ulomci keramičkih posuda, rimskih opeka i dr. pokretnih nalaza, a okvirna datacija kao i cijele arheološke zone je 1. st. posl. Kr. i dalje (možda sve do početka 7. st.). Zbog velike količine krovne opeke (tegula) pretpostavlja se da je cijeli objekt bio natkriven s (jednoslivnim ?) krovom. Nažalost, nakon probnih iskopavanja nalazište je samo djelomično konzervirano, te ostavljeno utjecaju atmosferilija, raslinja i čovjeka. Danas je gotovo u potpunosti zaraslo i zatrpano otpadom.

Mjere zaštite

Sustav mjera zaštite za arheološko nalazište Rimske cisterne / Metale / Gronji Molunat obuhvaćaju sustavna arheološka istraživanja, dokumentiranje, konzervaciju nalaza i nalazišta koje je potrebno provesti prije bilo kakvih infrastrukturnih radova ili drugih intervencija u predmetnom prostoru. Nakon obavljenih istražnih radova nadležni konzervatorski odjel odredit će uvjete i mogućnost dalnjih radova i intervencija, odnosno eventualnu prezentaciju nalazišta i uklapanje u nove sadržaje. Osim toga, ako i ne bude eventualnih intervencija na ovom prostoru, bilo bi nužno provesti adekvatnu konzervaciju iskopanog dijela kako bi se sprječilo daljnje propadanje ovog izuzetno vrijednog arheološkog nalazišta.

Metale / Gornji Molunat / Rimske cisterne

AN 2 – OSTATCI RIMSKE *VILLA RUSTICE* / METALE / GORNJI MOLUNAT

Lokalitet

Rimska *villa rustica*, Metale, kartografska oznaka AN 2

Katastarska čestica

čest. zgr. 79/1 čest. zem. 9999/29 (dio), 1976/11 (dio), 2341/1 (dio), 2021/24 (dio) i 2021/25 (dio), sve k.o. Đurinići

Akt o zaštiti

Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

Metale / Gornji Molunat / položaj ostatka rimske *villa ruststice*

Opis postojećeg stanja

Unutar arheološke zone Metale (AZ 1), među ostalim nalazištima, nalaze se i ostaci rimske villa rustice (AN 2). Smješteni su na samom prijevoju između kopna i poluotoka nekad zvanog «Crna Gora»,

pedesetak metara iznad (zapadno do sjeverozapadno) od opisanih rimske cisterni. Koordinate centralnog položaja lokaliteta su:

X = 47 01 138 N

Y = 65 35 439 E

U okviru probnih arheoloških iskopavanja 1973. djelomično je istražen i ovaj segment arheološke zone. Međutim, već tada je utvrđena djelomična devastacija nalazišta recentnom gradnjom i prethodno obradom zemlje. Riječ je o ostacima objekta, odnosno građevine koja se sastojala od nekoliko prostorija. Građevina je orijentirana istok – zapad, pravokutne osnove s jednom apsidom na istočnoj strani. Pojedine prostorije su sasvim definirane, dok ih je većina samo djelomično otkrivena. Apsida je polukružne osnove izbačene izvan četverokutnog objekta, s mozaičnim podom. Definirana je jedna polukružna stepenica s kojom se ulazilo u unutrašnjost. Podni mozaik je provincijalnog karaktera sastavljen od bijelih i crvenih kockica (tesera) u vidu šahovskog polja. Na centralnu prostoriju nastavljaju se ostaci prostorije s hipokaustom (sjeverna bočna prostorija), odnosno elementima podnog gričanja. Centralna, najveća prostorija dijeli istočni zid s apsidom i sjeverni s hipokaustom. Na pojedinim dijelovima nadeni su ostaci podnog mozaika od kockica crne i bijele boje, ali i crveno bojanih fresaka, ulomaka mramornih pločica i dr. nalaza među kojima je posebno bitan nalaz novca cara Marka Aurelija (161-180. g. posl. Kr.) prema kojemu se i cjelokupna zona datira u drugu polovicu 1. st. i dalje. Osim navedenih prostorija djelomično su otkrivene i druge koje se nastavljaju u neistraženi dio nalazišta. Nažalost, cjelokupni istraženi segment nalazišta je nakon iskopavanja zatrpan i prekriven asfaltom te danas predstavlja parkiralište ispred objekta turističke zajednice.

Metale / Gornji Molunat / položaj na kojemu se nalaze ostaci rimske villa rustice

Mjere zaštite

Sustav mjera zaštite za arheološko nalazište ostaci rimske villa rustice / Metale / Gornji Molunat obuhvaćaju sustavna arheološka istraživanja, dokumentiranje, konzervaciju nalaza i nalazišta koje je potrebno provesti prije bilo kakvih infrastrukturnih radova ili drugih intervencija u predmetnom prostoru. Nakon obavljenih istražnih radova nadležni konzervatorski odjel odredit će uvjete i mogućnost dalnjih radova i intervencija, odnosno eventualnu prezentaciju nalazišta i uklapanje u nove sadržaje. Osim toga, ako i ne bude eventualnih intervencija na ovom prostoru, bilo bi preporučivo obaviti revizionu istraživanja nalazišta te adekvatno konzervirati i prezentirati ostatke arhitekture s popratnim sadržajima (panoi, legende i sl.), pogotovo imavši u vidu današnji neposredni položaj turističkog ureda.

AN 3 – PODMORSKO ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE 1 / UVALA GORNJI MOLUNAT

Lokalitet

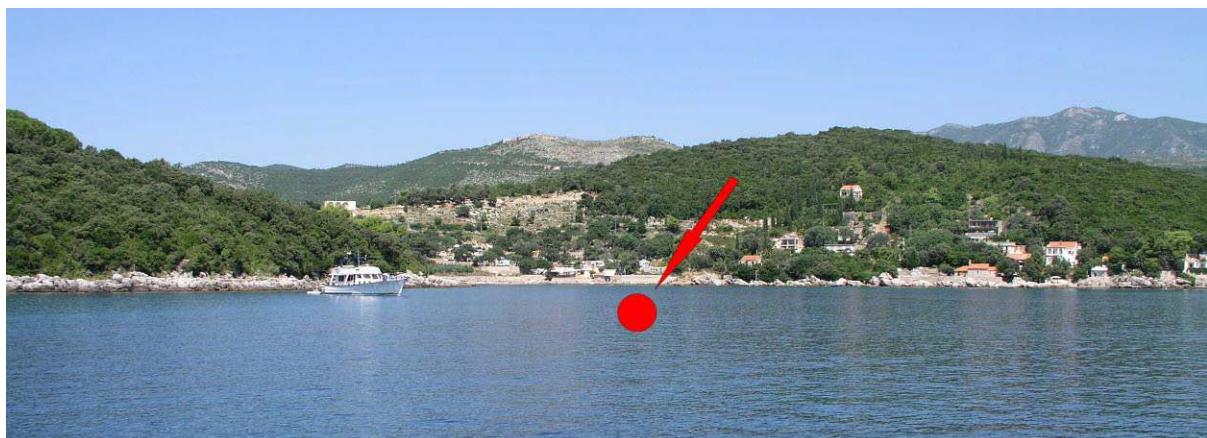
Molunat, kartografska oznaka AN 3

Katastarska čestica

Podmorje (bez katastarskih čestica) s centralnim koordinatama N = 42° 27' 06,7", E = 18° 25' 44,2" i promjerom 100 m uokolo centralnih koordinata.

Akt o zaštiti

Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

Molunat, uvala Gornji Molunat / Položaj ostataka drvenog broda / AN 3

Opis postojećeg stanja

Ostaci potopljenog broda, odnosno dio drvene brodske konstrukcije nalazi se na području uvale Mali (Gornji) Molunat, oko 300 m jugoistočno od Metala, na dubini od 4,5 m. Riječ je vjerojatno o ostacima manjeg drvenog leuta, bez ikakvih pokretnih nalaza u blizini, te nije moguća uža datacija, osim okvirno razdoblja novog vijeka. Ukupna sačuvana dužina broda je 4,17 m (dio krme, a nedostaje cijeli prednji dio), širina 4,70 m (u izvornom obliku vjerojatno je uži, nego se zbog raspadanja proširio). Primjetna je gradnja kobilice broda na riblju kost, a na bokovima se vide ostaci željeznih bitvi. Ostaci broda položeni su u smjeru istok - zapad, na ravnom pješčanom dnu.

Molunat, uvala Gornji Molunat / ostaci drvene konstrukcije broda / AN 3

Mjere zaštite

Sustav mjera zaštite za predmetno podmorsko arheološko nalazište u uvali Gornji Molunat obuhvaća probna arheološka istraživanja u cilju definiranja prostornih i vremenskih odrednica lokaliteta. U slučaju

utvrđivanja arheoloških kulturnih slojeva potrebno je provesti sustavna arheološka istraživanja, dokumentiranje, konzervaciju nalaza i nalazišta. Sve navedeno je potrebno provesti prije bilo kakvih infrastrukturnih radova ili drugih intervencija u predmetnom prostoru. Nakon obavljenih istražnih radova nadležni konzervatorski odjel odredit će uvjete i mogućnost daljnjih radova i intervencija, odnosno eventualnu prezentaciju nalazišta.

AN 4 – PODMORSKO ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE 2 / UVALA GORNJI MOLUNAT

Lokalitet

Molunat, kartografska oznaka AN 4

Katastarska čestica

Podmorje (bez katastarskih čestica) s centralnim koordinatama N = 42° 26' 53,9", E = 18° 25' 42,0" i promjerom 100 m uokolo centralnih koordinata.

Akt o zaštiti

Nema pravne zaštite. Evidentirano dobro.

Molunat, uvala Gornji Molunat / Položaj ostataka olupine broda s teretom «mramora»/ AN 4

Opis postojećeg stanja

Ostatci brodoloma se nalaze u uvali Mali (Gornji) Molunat, oko 150 m sjeverozapadno od prolaza Vratio, oko 30 m od obale, na dubini od 5 m. Na pješčanom dnu vide se obrisi broda koji je prevozio kamene blokove. Drveni ostaci broda, odnosno nadgrađa su istrulji, no kako su blokovi zapunili cijelu unutrašnjost broda moguće je sagledati njegove dimenzije. Dužina broda je 16 m, a širina 3,3 m. Pravilno klesani kameni blokovi su različitih dimenzija, npr. 26 x 42 x 20 cm ili 30 x 50 x 20 cm. Prema priči mještana riječ je o mramoru, no zbog obraslosti to nije bilo moguće potvrditi. Također, prema tradiciji, kameni blokovi su bili namijenjeni gradnji crkve, po nekim Sv. Nikole u Moluntu, no spominje se i sv. Toma u Prčnju. Za sada nema elementata koji bi potvrdili ovakvu tradiciju, kao ni za užu dataciju brodoloma.

Mjere zaštite

Sustav mjera zaštite za predmetno podmorsko arheološko nalazište u uvali Gornji Molunat obuhvaća probna arheološka istraživanja u cilju definiranja prostornih i vremenskih odrednica lokaliteta. U slučaju utvrđivanja arheoloških kulturnih slojeva potrebno je provesti sustavna arheološka istraživanja, dokumentiranje, konzervaciju nalaza i nalazišta. Sve navedeno je potrebno provesti prije bilo kakvih infrastrukturnih radova ili drugih intervencija u predmetnom prostoru. Nakon obavljenih istražnih radova

nadležni konzervatorski odjel odredit će uvjete i mogućnost dalnjih radova i intervencija, odnosno prezentaciju nalazišta.

Molunat, uvala Gornji Molunat / ostaci olupine broda s teretom kamenih blokova/ AN 4

AN 5 – CRKVINA, MIRINE / IZNAD LUKE MALI MOLUNAT

Lokalitet

Crkvina / Mirine / Molunat, kartografska oznaka AN 5

Katastarske čestice

čest. zem. 2261/1 (dio), 2262/1, 2295/3 (dio), 2295/2, 2300/6, 2300/10 (dio), 2300/11 (dio), 2299/1, 2299/2, 2300/7, sve k.o. Đurinići

Akt o zaštiti

Nema pravnu zaštitu. Evidentirano dobro.

Opis postojećeg stanja

Na području istaknutog brežuljka, istočno do jugoistočno od uvale Mali Molunat, odnosno neposredno iznad današnje operativne obale nalazi se položaj zvan Mirine, Crkvina ili Bazilika, a u nekim evidencijama uveden je i kao nalazište iznad luke Mali Molunat. Koordinate centralnog položaja lokaliteta su:

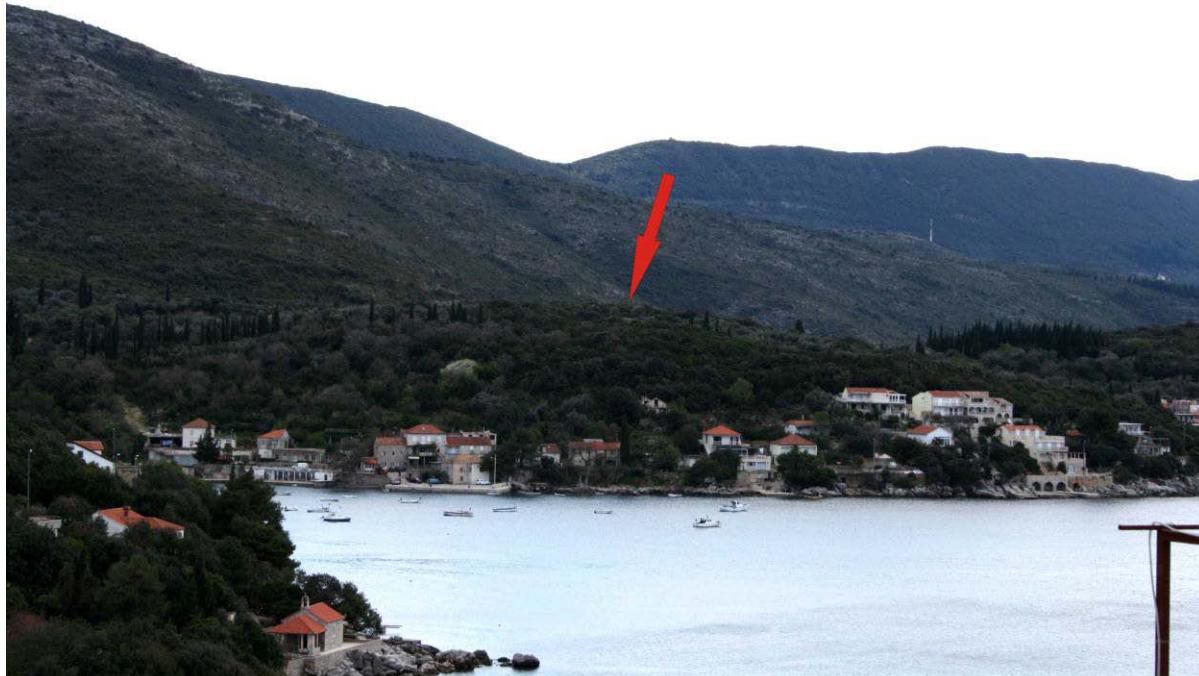
X = 47 00 882 N

Y = 65 36 434 E,

oko 130 m prema jugu, 70 m prema sjeveru, te oko 80 m prema istoku i zapadu. Već sami toponimi upućuju na potencijalno arheološko nalazište, što je i potvrđeno uviđajem na terenu te brojnim vidljivim arhitektonskim i pokretnim arheološkim nalazima.

U okviru predmetnog obuhvata plana samo je manji, rubni i južni dio nalazišta koji obuhvaća dijelove katastarskih čestica 2261/1, 2299/1 i 2300/11. Centralni dio nalazišta je na katastarskoj čestici 2299/2 (izvan obuhvata predmetnog UPU-a) gdje su vidljivi dijelovi zidova od fino obrađenog kamenja, sa sačuvanom izvornom rimskom žbukom. Moguće je definirati jednu manju pravokutnu prostoriju, veličine 2,5 x 3 m, iz koje se nastavlja zid dužine 3,75 m, te pod pravim kutom sljedeći zid u dužini od 6 m. Ovaj potonji zid se vjerojatno nastavlja i dalje pod suhozidnom međom, no za sada nije u potpunosti vidljiv. Zidovi su široki u prosjeku 65 – 70 cm, a sačuvana visina varira od 70 cm do čak 113 cm u spomenutoj pravokutnoj prostoriji. Na pojedinim dijelovima vidljivog izvornog antičkog zida naslagane su suhozidne međe kojima je inače prekriven cijelo područje. Za očekivati je da su i pod ostalim međama preostali dijelovi antičke arhitekture. Iznad pravokutne prostorije nadograđena je suhozidna kućiština za sklanjanje od kiše i alata za obradu zemlje. Na cijelom području uokolo, na površini zemlje se nalaze brojni ulomci rimske keramičke posude i opeka (tegula), a pojedini nalazi su nabačeni na međe. Petnaestak metara sjeveroistočno od pravokutne prostorije nalazi se jedna kamena ploča dimenzija 132

x 51, debljine 9 cm, fino obrađena, a koja moguće je potječe od dijela nekog od grobova. Za pretpostaviti je postojanje kasnoantičke građevine, možda ranokršćanske bazilike s pripadajućim grobljem. No, tek na osnovu barem probnih arheoloških iskopavanja, to je moguće i potvrditi.

Crkvinia / Mirine / Iznad luke Mali Molunat / položaj nalazišta

Mjere zaštite

Sustav mjera zaštite za arheološko nalazište Crkvinia / Mirine / Bazilika iznad luke Malog Molunta obuhvaćaju sustavna arheološka istraživanja, dokumentiranje, konzervaciju nalaza i nalazišta koje je potrebno provesti prije bilo kakvih infrastrukturnih radova ili drugih intervencija u predmetnom prostoru. Nakon obavljenih istražnih radova nadležni konzervatorski odjel odredit će uvjete i mogućnost dalnjih radova i intervencija, odnosno eventualnu prezentaciju nalazišta i uklapanje u nove sadržaje.

Crkvinia / Mirine / Iznad luke Mali Molunat / ostaci rimske arhitekture

ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA NA PODRUČJU MOLUNTA / IZVAN OBUVHATA UPU-a

1. GRADINSKO NASELJE NA POLUOTOKU CRNA GORA

Nalazi se na najvišem vrhu poluotoka «Crna gora» (kota 140), s pripadajućim padinama, neposredno iznad Metala. Riječ je o ostacima prapovijesnog gradinskog naselja iz brončanog ili željeznog doba, a na koje su kasnije vjerovatno sjeli i slojevi iz kasne antike kada povišeni i lako branjivi položaji ponovno dolaze do izražaja. Iz istih razloga na tom području se kasnije grade francuske, autougarske i talijanske fortifikacije, a i danas su na tom području položaji hrvatske vojske. Centrale koordinate položaja su:

X = 47 00 872 N

Y = 65 35 176 E

te područje oko 150 m u promjeru od centralnih koordinata.

2. OSTATCI RIMSKE ARHITEKTURE U BLIZINI UVALE VELIKOG MOLUNTA

Na području u blizini uvale Velikog Molunta spominju se ostatci neodredive arhitekture koji se na osnovu postojećeg i obližnjeg arheološkog konteksta mogu okvirno smjestiti u antičko razdoblje.

3. OTOČIĆ MOLUNAT

Na otoku Molunat ili kako se danas naziva Veli Škoj nalaze se ostatci arhitekture, vjerojatno iz rimskog razdoblja. Pretpostavlja se kako se radi o ostacima crkve koja je bila posvećena sv. Petru, iako poneki autori smatraju da se takva crkva nalazila na obližnjem otočiću Supetrić, na što sugerira i sam toponom. Međutim, na Supetriću se ne vide bilo kakvi ostatci arhitekture, pa je logičnije kako se ova ili neka druga sakralna građevina nalazila na V. Škoju. O tome svjedoče brojni ulomci keramičkih posuda i opeka iz rimskog razdoblja koji bi se nalazili prilikom obrade zemlje na V. Škoju, a prije svega u takvim prilikama i nađeni ostatci arhitekture.

4. OSAM PODMORSKIH ARHEOLOŠKIH LOKALITETA OD ANTIČKIH DO NOVOVJEKOVNIH RAZDOBLJA U VALAMA VELIKOG I MALOG MOLUNTA

MOLUNAT, SUPETRIĆ, kartografska oznaka 9

MOLUNAT, UVALA VELIKI MOLUNAT, kartografska oznaka 10

MOLUNAT / LUČICA, kartografska oznaka 11

MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / PODMETALE, kartografska oznaka 12

MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / IZMEĐU UVALE PODMETALE I UVALE GODANJ, kartografska oznaka 13

MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / UVALA GODAN, kartografska oznaka 14

MOLUNAT / UVALA VELIKI MOLUNAT / SREDINA VALE, kartografska oznaka 15

MOLUNAT / RT LOKVICA, kartografska oznaka 16

5. REŽIMI ZAŠTITE PROSTORA

5.1. Graditeljsko nasljeđe

Slijedom odredbi Prostornog plana uređenja Općine Konavle temeljenih u prvom redu na principu zaštite prostora prema načelima održivog razvijanja i zaštite kulturnih dobara i prirodnog nasljeđa, s ciljem zaštite i neophodne sanacije vrijednih područja, ugroženih dijelova prirode, arheoloških i spomeničkih zona i lokaliteta, kao i vrijednih krajobrazova, te s ciljem gospodarskog razvoja zasnovanog u prvom redu na turizmu, poljodjelstvu i ribarstvu, ističe se važnost pomognuti sagledavanju u prijašnjim poglavljima podastrijetih kulturno-povijesnih vrijednosti promatranoj područja.

Sustavom mjera zaštite naselja Molunat, osim mjeru zaštite koje se odnose na pojedinačna kulturna dobra utvrđuju se mjere koje je potrebno provesti tijekom same izrade plane, i to kako slijedi:

- cijelo područje prevlake od Gornje do Donje vale, posebice ono koje se odnosi na neizgrađeni dio naselja unutar ove zone (potez uz vanjsku stranu istočnog dijela zidina uključujući prostor AN1 i AN2 zaključno s postojećom prometnicom na istoku sve do mora) potrebno je promatrati isključivo u funkciji zadovoljenja javnih potreba naselja s naglaskom na formiranju recepcije naselja u vidu promidžbe kulturnih vrijednosti i posebnosti područja. Zbog osjetljivosti navedenog područja kao i zbog podizanja ukupne razine kvalitete arhitektonskih ostvarenja na cijelom području naselja preporuča se uvjetovanje provedbe anketnog urbanističko – arhitektonskog natječaja za ovu zonu. Svakako je poželjno planskim mjerama onemogućiti pojedinačne intervencije u ovoj zoni bez prethodno izrađene urbanističke analize cijele zone;
- posebno se naglašava zabrana bilo kakve izgradnje s unutarnje strane zidina u pojasu od 6 m;
- na području duž obale potrebno je planirati cjelovito uređenje obalne šetnice – potez zapadno od crkve Sv. Ivana, te potez od centralnog dijela naselja (potez austrijske rive) do istočnog kraja;
- revitalizirati centralni dio naselja na potezu Austrijske rive, primjereno rekonstrukcijom postojeće izgradnje;
- iskoristiti mogućnost prema članku 47. stavak 3. odredbi za provođenje PPUO Konavle te reducirati katnost objekata odnosno njegovih podzemnih etaža na način da se dozvoljava izgradnja samo jedne podzemne etaže (podrum ili suteren).

5.2. Arheološki lokaliteti

Unutar zone stroge zaštite zasebnu cjelinu čine evidentirani kopneni i podmorski arheološki lokaliteti na kojima su pronađeni materijalni ostaci iz ranijih razdoblja. Postupak zaštite prostora obuhvaća sustavna arheološka istraživanja, dokumentiranje, konzervaciju nalaza i nalazišta koje je potrebno provesti prije bilo kakvih infrastrukturnih radova ili drugih intervencija u predmetnom prostoru. Nakon obavljenih istražnih radova nadležni konzervatorski odjel odredit će uvjete i mogućnost dalnjih radova i intervencija, odnosno eventualnu prezentaciju nalazišta i uklapanje u nove sadržaje.

S obzirom da cijelo područje Molunta, pa tako i obuhvata predmetnog UPU-a, (neovisno o utvrđenim arheološkim zonama i nalazištima te za njih propisanim mjerama zaštite) predstavlja jednu veliku potencijalnu arheološku zonu, potrebno je i na preostalim dijelovima, ukoliko se tijekom pripremnih ili bilo kojih drugih radova utvrdi postojanje arheoloških nalaza, zaustaviti sve daljnje radnje te o tome izvestiti Konzervatorski odjel u Dubrovniku. Nakon obustavljanja radova potrebno je provesti istraživanja uz suglasnost i mјere zaštite nadležnog konzervatorskog odjela.

Isti postupak zaštite vrijedi i za podmorskiju arheološku baštinu.

Arheološka istraživanja moraju se izvoditi na temelju članka 47. i 49., a u svezi s člankom stavkom 1. točka 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („NN“ br. 69/99, 151/03 i 157/03), te članku 4. Pravilnika o arheološkim istraživanjima (NN 30/05).

Uz ostale uvjete propisane Pravilnikom o arheološkim istraživanjima (NN 30/05), potrebno je osigurati sljedeće:

- radove istraživanja izvoditi isključivo ručnim iskopom, uz primjenu odgovarajućih mjera zaštite nađenih predmeta na terenu;
- trajnu zaštitu i konzervaciju nađenih predmeta, te privremenu pohranu nađenih pokretnih arheoloških nalaza, do konačne odluke o pohrani, koju će donijeti Ministarstvo kulture na prijedlog Hrvatskog vijeća za kulturna dobra i Hrvatskog muzejskog vijeća;
- osigurati zaštitu na radu u skladu sa zakonskim propisima;
- voditelj istraživanja dužan je najkasnije u roku od 90 dana od dovršenja radova dostaviti dokumentirani izvještaj o obavljenim arheološkim istraživanjima, a prema uvjetima navedenim u Pravilniku o arheološkim istraživanjima («NN» 30/05);
- voditelj istraživanja dužan je obavijestiti Konzervatorski odjel u Dubrovniku o danu početka radova, radi osiguranja pravovremenog vršenja konzervatorskog nadzora;
- voditelj istraživanja dužan je svaku promjenu ili odstupanje od plana i programa radova, navedenih u zahtjevu za odobrenje predmetnih arheoloških istraživanja, u pismenom obliku dostaviti ovom Konzervatorskom odjelu.

Što se tiče arheološke kulturne baštine potrebno je provoditi što detaljnija arheološka rekognosciranja terena, te eventualna probna istraživanja kako bi se što preciznije odredile prostorne i vremenske granice postojećih ili eventualno novih arheoloških nalazišta. Nakon tako dobivenih spoznaja, ovisno o vrijednosti i značaju svakog pojedinog lokaliteta potrebno je pristupiti njegovoj pravnoj zaštiti, odnosno registraciji i preventivnoj zaštiti. Nužno je prije bilo kakvih intervencija u prostoru, u blizini ili na samim arheološkim lokalitetima, ishoditi suglasnost i uvjete od nadležnog konzervatorskog odjela, a nakon provedenih istraživanja, dokumentacije i konzervacije nalaza i nalazišta, isti će odrediti daljnju mogućnost gradnje i eventualnu prezentaciju nalazišta.

Također, obzirom na postojanje izvjesnih arheoloških nalazišta koja su ranije istraživana (ostatci rimske cisterni i villa rustica na Metalama) potrebno je promišljati u smjeru revizionih istraživanja i prezentacije lokaliteta neovisno o tome da li će biti ugroženi kasnijim zahvatima. Naime, ovdje imamo idealnu priliku i mogućnost prožimanja kulturne baštine i turističke ponude, što zasigurno pridonosi novim sadržajima i vrijednostima ovog kraja. U tom smislu može se naglasiti i lokalitet na Crkvini, odnosno Mirinama, iznad luke Malog Molunta gdje se nalaze izuzetno dobro sačuvani ostatci rimske arhitekture (na nekim mjestima i preko 100 cm visine) koje bi bilo dobro istražiti i prezentirati kako turistima, tako i domaćoj stručnoj i široj javnosti. Naime, tako dobro sačuvane i vidljive arhitekture nema na širem Konavoskom, ali i cijelom dubrovačkom području, s izuzetkom antičkog kompleksa u Polačama na Mljetu.

POPIS LITERATURE

- BADURINA A., Hagiografija konavala, Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti 1, Dubrovnik, 1998.
- BATOVIĆ Š., Pregled željeznog doba na istočno-jadranskoj obali, VAHD LXV- LXVIII, Split, 1963/65.
- BATOVIĆ Š., Kulturni odnosi između jadranskih obala u željeznom dobu, Jadranska obala u protohistoriji, Simpozij u Dubrovniku 1972, Zagreb, 1976
- BATOVIĆ Š., Konavle u prapovijesti, Konavoski zbornik II, Dubrovnik, 1988.
- BATOVIĆ Š., Osvrt na područje Dubrovnika u prapovijesti, Izdanja HAD-a br. 12, Zagreb, 1988.
- BERITIĆ L., Molunat, utvrde i regulacioni plan Molunta, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 14, Split 1962.
- BEŠLAGIĆ Š., Stećci u Brotnjicama, Analji JAZU VIII-IX, Dubrovnik, 1962.
- BEŠLAGIĆ Š., Stećci, kataloško – topografski pregled, Sarajevo, 1971.
- BOGIŠIĆ M., Crkveno zlato i srebro na području Konavala i Cavtata, Konavle u prošlosti, sadašnjoosti i budućnosti 2, Dubrovnik 1999.
- BOJANOVSKI I., Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji, Sarajevo, 1974.
- BOJANOVSKI I., Epauritana Archaeologica I, Dubrovački horizonti 26, Dubrovnik, 1986.
- BOJANOVSKI I., Topografija ilirsko-rimskih naselja u Gornjoj Gori (Bandi) u Konavlima, Dubrovački horizonti 32, Dubrovnik, 1992

- BRAUTOVIĆ J. i M., *Povjesno umjetnička topografija Konavala i stanje očuvanosti spomeničke baštine*, Močići, 2005.
- ČOSIĆ S., *Dubrovački plemički i rađanski rodovi konavoskog podrijetla, Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti 1*, Dubrovnik 1998.
- DAUTOVA RUŠEV LJAN V., *Metale u Moluntu kod Dubrovnika, antički lokalitet, Arheološki pregled 15*, Beograd 1973, 66-68.
- DRECHSLER-BIŽIĆ R., *Ostava kasnog brončanog doba iz okolice Cavtata*, Arheološki pregled 13, Beograd, 1971.
- EVANS A. J., *Antiquarian researches in Illyricum, Archaeologia XLVIII*, Westminster-London, 1884.
- FABER A., *Prilog topografiji ilirsko-rimskog Epidaura s posebnim osvrtom na nova istraživanja*, Opuscula archaeologica VI, Zagreb, 1976.
- FABER A., *Prilog kronologiji fortifikacija u primorskom Iliriku, Jadranska obala u protohistoriji*, Simpozij u Dubrovniku 1972, Zagreb, 1976.
- FERRI R., *Prilog poznавању ilirske mitologије*, Analii Historijskog instituta JAZU-a u Dubrovniku 2, Dubrovnik, 1953.
- IMAMOVIĆ E., *Rimska cestovna mreža na dubrovačkom području*, Izdanja HAD-a br. 12, Zagreb, 1988.
- KAPETANIĆ N., *Konavoski epigrafički spomenici iz vremena Dubrovačke republike*, Dubrovnik, 2000.
- KAPETANIĆ N. i VEKARIĆ N., *Stanovništvo Konavala 1 i 2*, Dubrovnik 1998, 1999.
- KAPETANIĆ N. i VEKARIĆ N., *Konavoski rodovi 1, 2 i 3*, Dubrovnik 2001, 2002, 2003
- KAPETANIĆ N., ŽAGAR M., *Najjužniji hrvatski glagoljski natpis*, Analii zavoda za povijesne znanosti HAZU, XXXIX, Dubrovnik, 2001.
- KIRIGIN B., *Predgovor u Evans, Cavtat-Konavli-Risan, Mogućnosti XXV, 8,9,10*, Split, 1978.
- KIRIGIN B., *Arthur Evans u Dubrovniku (1875-1882)*, Izdanja HAD-a 12, Zagreb, 1988.
- LISIČAR P., *Prilog poznавању Epitaura, Radovi filozofskog fakulteta u Zadru 4*, Zadar, 1966.
- LUČIĆ J., *O migracijama ilirskog plemena Ardijejaca*, Živa antika XVI, Skopje 1966.
- LUČIĆ J. i OBAD S., *Konavoska Prevlaka*, Dubrovnik 1994.
- LUETIĆ J., *Konavle u pomorstvu Dubrovačke republike*, Konavoski zbornik I, Konavle 1982.
- MARINOVIC D., *Značenje luke Molunat s ponorskog i gospodarskog stajališta*, Naše more br. 42, 1995.
- MOVIĆ KOČAN S., *Konave, fotomonografija*, Dubrovnik 1984.
- MITIĆ I., *O izbjeglicama susjednih zemalja na području Konavala za vrijeme Dubrovačke republike*, Konavoski zbornik I, Konavle 1982.
- NOVAK G., *Questiones Epidauritanae*, Rad jugoslavenske akademije 322, Zagreb, 1965.
- NOVAK G., *Povijest Dubrovnika od najstarijih vremena do početka VII st.*, Analii Historijskog instituta JAZU-a u Dubrovniku X-XI, Dubrovnik, 1966.
- PAPAZOGLU F., *O teritoriji ilirskog plemena Ardijeja*, Zbornik filozofskog fakulteta u Beogradu 7, Beograd, 1963.
- PERKIĆ D., *Prapovijesni lokaliteti na istočnom dubrovačkom području*, diplomska radnja, Zagreb, 1997.
- PLANIĆ-LONČARIĆ M., *Planirana izgradnja na području Dubrovačke republike*, Zgb. 1980.
- RENDIĆ-MIOČEVIĆ D., *Iliri i antički svijet*, Split, 1989
- SERGEJEVSKI D., *Rimska cesta od Epidauruma do Anderbe*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu XVII, Sarajevo, 1962.
- SINDIK I., *Dubrovnik i okolica, Naselje i porijeklo stanovništva 23*, Srpski etnografski zbornik XXXVIII, Beograd, 1926.
- STIPČEVIĆ A., *Iliri*, Zagreb, 1991.
- VUKMANOVIĆ J., *Konavli*, Beograd, 1980.
- VEGO M., *Ćirilski natpis u Brotnjicama u Konavlima*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13, Split, 1961.
- VINSKI-GASPARINI K., *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Zadar, 1973.
- ŽERAVICA Z., KOVACIĆ L., *Konavle, srednjovjekovna groblja*, Dubrovnik, 2002.